

Pohjois-Karjalan elinikäisen ohjauksen toimintasuunnitelma

Pohjois-Karjalassa kansalaisille tarjotaan yksilölähtöiset ja helposti saavutettavat tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut, jotka tukevat asiakkaan hyvinvointia erilaisissa elämäntilanteissa tapahtuvissa koulutus- ja työelämäsiirtymissä.

Osaava ohjaushenkilöstö toimii verkostomaisesti ja kehittää osaamistaan vastaamaan yksilön ja työelämän muuttuviin tarpeisiin.

Joulukuu 2013

Sisältö

1. Johdanto elinikäiseen ohjaukseen.....	2
2. Tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen tavoitteet ja määritelmät.....	3
3. Ohjauspalvelujen kehittäminen Pohjois-Karjalassa.....	4
4. Elinikäisen ohjauksen visio	7
5. Elinikäisen ohjauksen strategiset tavoitteet.....	7
6. Ohjauspalveluja järjestävät tahot	10
6.1 Perusopetus	10
6.2 Lukiokoulutus.....	12
6.3 Ammatillinen koulutus.....	13
6.4 Korkea-asteen koulutus.....	15
6.5 Vapaasivistystyö.....	18
6.6 Työ- ja elinkeinohallinto	19
6.7 Työpaikoilla tapahtuva ohjaus.....	21
6.8 Nuorisotyö ja -toiminta	22
6.9 Maahanmuuttajien ohjauspalvelut	23
6.10 Muut toimijat	23
6.11 Valtakunnalliset palvelut.....	25
7. Ohjauksen koulutus ja kehittämistoiminta	26
7.1 Ohjauksen koulutusohjelmat ja täydennyskoulutus	26
7.2 Ohjauksen keskeisiä kehittämishankkeita.....	27
8. Keskeisiä koulutus- ja työelämäsiirtymiä.....	30
8.1 Perusopetuksen jälkeinen siirtymä	30
8.2. Lukion jälkeinen siirtymä	32
8.3 Ammatillisen koulutuksen jälkeinen siirtymä	33
8.4 Korkea-asteen koulutuksen jälkeinen siirtymä	34
8.5 Työelämän siirtymät	36
9. Ohjauksen toimintasuunnitelman jatkotyöstäminen	41
Liite: Pohjois-Karjalan elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmän jäsenet (varajäsenet)	

1. Johdanto elinikäiseen ohjaukseen

Tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen tarve kasvaa jatkuvasti koulutusrakenteiden ja työelämän muuttuessa monimuotoisemmiksi. Myös ohjauksen osaamisvaatimukset kasvavat yksilöllisten tarpeiden ja yksilöllisten urapolkujen vuoksi. Koska ohjauspalveluja tuottavat monet toimijat opetus- sekä työ- ja elinkeinohallinnossa, työpaikoilla ja muissa toimintaympäristöissä, tarvitaan palvelujen tuottajien laajaa alueellista verkostoyhteistyötä. Yhteistyön tavoitteena on turvata asiakaslähtöiset helposti saavutettavat ja oikea-aikaiset palvelut, parantaa ohjaushenkilöstön osaamista ja tiivistää verkoston yhteistyötä niin, että ohjauspalvelut muodostavat asiakkaalle turvallisen palvelujatkumon.

Toimivat ohjauspalvelut vaikuttavat osaltaan siihen, että siirtymät koulutukseen ja työhön nopeutuvat, koulutuksen keskeyttämiset vähenevät, yritykset saavat osaavaa ja sitoutunutta työvoimaa, alueen kilpailukyky paranee ja alueen asukkaiden hyvinvointi paranee. Toisaalta tulee myös tiedostaa, että ohjauksen keinoin ei voida ratkaista yhteiskunnan muita rakenteellisia ongelmia. Tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluilla voidaan kuitenkin tukea yksilöä tekemään koulutus- ja työuraan liittyviä valintoja.

Euroopan jäsenvaltioiden kesken on käynnistynyt yhteistyö ohjauspalvelujen kehittämiseksi. Tätä varten on perustettu Euroopan ohjauspolitiikan verkosto, ELGPN (European Lifelong Guidance Policy Network). Verkoston ensimmäinen toimintakausi on 2007–2013. Mukana verkostossa on noin 30 maata, koordinoituvastuu tällä ensimmäisellä kaudella on Suomella. ELGPN:n tavoitteena on mm. tuki kansalliselle kehittämistyölle, vertaisoppiminen, tiedon kokoaminen, toimintapolitiikkojen analysointia ja tutkiminen sekä yhteisten puitteiden edistäminen. (<http://ktl.jyu.fi/ktl/elgpn>)

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 1.9.2010 valtakunnallisen Elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmän kehittämään tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen kokonaisuutta. Työryhmässä on jaettu puheenjohtajuus Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) ja Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) kesken. Työryhmä laati kansalliset elinikäisen ohjauksen strategiset tavoitteet (OKM 2011:15). Yhtenä tavoitteena oli ohjauspalvelujen tuottaminen koordinoituna kokonaisuutena. Koordinoituvastuu alueellisella tasolla annettiin ELY-keskuksille.

ELY-keskusten strategisessa ja toiminnallisessa tulosohjauksessa (TEM ja OKM) virastoille on annettu tehtäväksi koota alueelliset elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmät (alueelliset ELO-ryhmät) sekä laatia yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa alueellinen ohjauksen toimintasuunnitelma.

Tämän toimintasuunnitelman on tuottanut Pohjois-Karjalan elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmä (jäsenluettelo liitteenä). Suunnitelmaan ovat antaneet tietoja myös monet muut ohjaustyön ammattilaiset. Toimintasuunnitelmatyötä on ohjannut ja koordinoit Pohjois-Karjalan ELY-keskus.

2. Tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen tavoitteet ja määritelmät

Elinikäisen oppimisen merkitys yhteiskunnassa on korostunut ja sen edistäminen nähdään keskeisenä välineenä työllistyvyyden parantamisessa ja ylläpitämisessä, ammatillisen liikkuvuuden tukemisessa ja aktiivisen kansalaisuuden edistämisessä. Siirtymät koulutuksen ja työelämän välillä ovat moninaistuneet ja lisääntyneet. Yksilön kyky jäsentää koulutus- ja ammattiuraa korostuu ja tiedon tarve kasvaa.

Opintojen etenemisen ja ura- ja koulutusvalintojen tueksi annetaan erilaista ohjausta ja tuotetaan tietoa työ- ja koulutusmahdollisuuksista sekä tukimuodoista. Työelämässä tarvittavien taitojen ja osaamisen jatkuvan kehittämisen edellytyksenä on, että myös työikäiselle väestölle on tarjolla neuvonta- ja ohjauspalveluja. (Euroopan komission tiedonanto KOM 2008/800.)

Elinikäisestä ohjauksesta käytetään tässä suunnitelmassa alla olevaa CEDEFOPin (Euroopan ammatillisen koulutuksen kehittämiskeskus) laatimaa määritelmää, samaa jota on käytetty myös Suomen valtakunnallisten elinikäisen ohjauksen strategisten tavoitteiden määrittelyssä (OKM 2011:15).

Elinikäiseen oppimiseen liittyvällä ohjauksella tarkoitetaan toimia, jotka auttavat kansalaisia eri elämänvaiheissa

- tunnistamaan kykynsä, osaamisensa ja kiinnostuksensa,
- tekemään tarkoituksenmukaisia koulutuksellisia ja työuraan liittyviä päätöksiä ja
- hallitsemaan yksilöllisiä polkujaan opiskelussa, työssä ja muussa toiminnassa.

Ohjausta tapahtuu eri toimintaympäristöissä: koulutuksessa, siirtymävaiheissa ja työpaikalla. Ohjausta antavat sekä eri julkisen sektorin toimijat että yksityiset toimijat. (CEDEFOP 2005)

Elinikäisellä ohjauksella tarkoitetaan tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluja, joita voidaan kuvata seuraavasti:

Tietopalvelut = asiakas saa eri tiedostuskanavia hyödyntäen tarvitsemaansa tietoa koulutus- ja työmahdollisuuksista, opiskelusta ja rahoituksesta. Asiakkaita voivat olla yksityiset henkilöt tai yritykset. Tiedon on oltava luotettavaa, ajantasaista ja helposti saatavilla olevaa.

Neuvontapalvelut = asiakkaan yksilöllisistä kysymyksistä lähtevää tietojen ja neuvojen antamista ja vaihtoehtojen kartoittamista. Neuvontaa voidaan tehdä henkilökohtaisesti, puhelimitse tai verkossa. Neuvonta voi olla yksilö- tai ryhmäneuvontaa.

Ohjauspalvelut = oppilaanohjaus, opinto-ohjaus, ammatinvalinnan ohjaus, uraohjaus. Lähtökohtana on aina yksilön tarpeiden, elämänhallinnan, voimavarojen, kykyjen ja taitojen kartoittaminen ja asiakkaan tukeminen keskustelujen avulla koulutus ja työelämän valintojen tekemisessä ja urasuunnitelmissa. Ohjaus edellyttää aina henkilökohtaista vuorovaikutusta.

3. Ohjauspalvelujen kehittäminen Pohjois-Karjalassa

Tämän toimintasuunnitelman työstäminen aloitettiin tekemällä laaja ohjauspalvelujen nykytilanteen kartoitus. Kohdassa 6. *Ohjauspalveluja järjestävät tahot* on kuvattu, mitkä toimijat tuottavat ohjauspalveluja maakunnassa ja millaisia nämä palvelut pääpiirteissään ovat. Kohdassa 7. *Ohjauksen koulutus ja kehittäminen* kuvataan ohjausalan perus- ja täydennyskoulutusta. Lisäksi esitellään eräitä hankkeita, joissa on merkittävästi nyt päättymässä olevalla rakennerahastokaudella kehitetty siirtymävaiheiden ohjauspalveluja ja ohjausosaamista. Kohdassa 8. *Kuvauksia keskeisistä siirtymistä ja niiden haasteista* tarkastellaan erilaisia koulutuksellisia nivelvaiheita ja muita siirtymiä, niissä käytössä olevia toimintamalleja ja kehittämistarpeita.

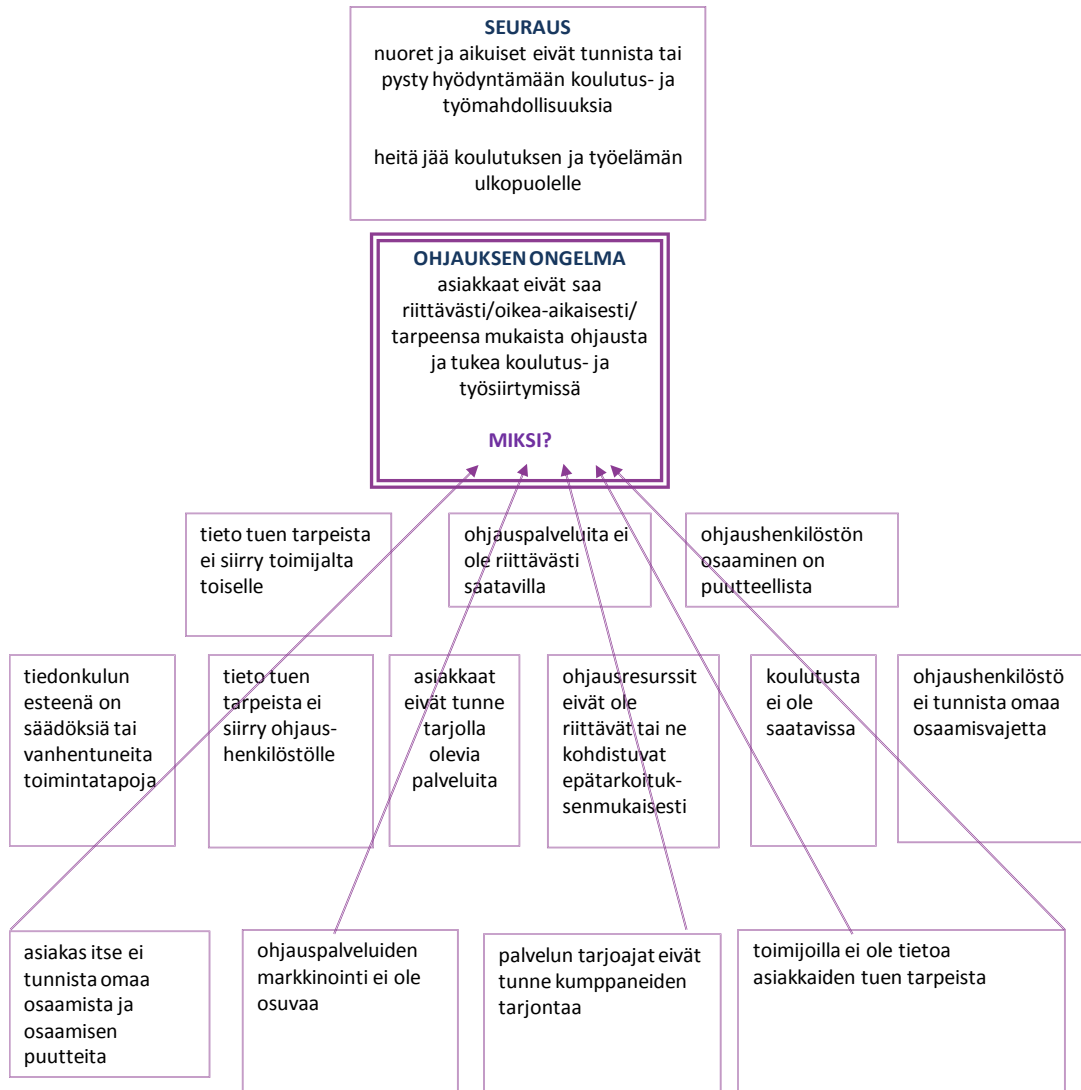
Näiden teemojen ympärillä käyty keskustelu työn eri vaiheissa on hahmottanut kuvaa laajasta ohjauspalveluja järjestävien tahojen toimijakentästä ja avannut yhteistä näkemystä elinikäisestä ohjauksesta. Työ taustoittaa myös toimintasuunnitelman seuraavaa vaihetta, jossa kartoitetaan niitä käytännön toimenpiteitä, joilla havaittuihin haasteisiin voidaan vastata ja joiden avulla voidaan päästä asetettuihin strategisiin tavoitteisiin. Suunnitelma toimii myös ohjauksen alueellisena käsikirjana ja pohjana tulevalle elinikäisen ohjauksen kehittämiseksi maakunnassa.

Johtopäätöksiä nykytilanteesta

Ohjauspalveluja tarjoavien tahojen haasteena lisääntyvässä koulutus- ja työelämäsiirtymissä on tunnistaa toimintaympäristön ja yhteiskunnan rakenteiden muutokset sekä yksilö- ja työnantaja-asiakkaiden jatkuvasti muuttuvat palvelutarpeet. Toimintaorganisaatiosta riippumattomana yhteisenä haasteena on myös riittävien, oikea-aikaisten ja erilaisissa elämäntilanteissa yksilöitä tukevien tuloksellisten ja helposti saavutettavien tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluiden tuottaminen käytössä olevilla resursseilla.

Tämän yhteisen ongelman taustalla voi olla esimerkiksi resursseihin, osaamiseen, asiakastarpeiden tunnistamiseen, yhteistyöhön tai tiedonkulkuun liittyviä ongelmia. Jotta yhteinen kehittäminen olisi tuloksellista, tulee toimijoilla olla yhteinen tilannekuva asiakastarpeista, yhteistyön menetelmistä sekä kumppaneiden osaamisista ja valmiuksista. Toisaalta tulee myös tiedostaa, että ohjauksen keinoin ei voida vaikuttaa ainakaan suoraan yhteiskunnan muihin rakenteellisiin ongelmiin.

Kuviossa 1. on kuvattu ohjauspalveluiden yhteistä ongelmakenttää ja tekijöitä, joista se koostuu.

Kuvio 1. Ongelma-analyysi

Kukin organisaatio tuottaa ohjauspalveluja oman perustehtävänsä mukaisesti omille kohderyhmilleen, mutta ne ovat samalla osa yhtenäistä ohjausverkostoa. Verkosto sopii keskenään, millaisia yhteisiä toimintatapoja luodaan ja mitä palveluja voidaan tuottaa yhteistyössä niin, että palvelut muodostavat asiakkaalle helposti lähestyttävän koodinoidun kokonaisuuden.

Silloin kun asiakas tietää, mitä palvelua hän tarvitsee, hän voi ottaa yhteyden haluamaansa organisaatioon. Tällöin selvitetään asiakkaan palvelutarve ja tarvittaessa hänet ohjataan saattaen toisen organisaation palveluun. Valtakunnalliset ja maakunnalliset palvelut ovat erityisen tärkeitä niille asiakkaille, jotka eivät tarkkaan tiedä, millaisia ohjauspalveluja he tarvitsevat ja mistä tietoa saa. Monikanavaisilla ja eri menetelmillä tuotetuilla palveluilla pyritään vastaamaan erilaisiin asiakastarpeisiin.

Verkosto kehittää omaa osaamistaan, ja ohjaushenkilöstöllä ja verkostolla olevaa tietoa hyödynnetään asiakaspalvelussa, toimintamallien ja täydennyskoulutusten suunnittelussa. Kuviossa 3. on kuvattu tätä kokonaisuutta. (Aikuisten tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut Keski-Suomessa vuoteen 2020, mukailten.)

Kuvio 2. Alueen TNO-palvelut muodostuvat verkoston organisaatioiden omista, yhteisistä ja valtakunnallisista palveluista

4. Elinikäisen ohjauksen visio

Edellä kuvatun taustatyön pohjalta Pohjois-Karjalan elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmä on määritellyt maakunnan ohjauspalvelujen vision seuraavasti:

Pohjois-Karjalassa kansalaisille tarjotaan yksilölähtöiset ja helposti saavutettavat tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut, jotka tukevat asiakkaan hyvinvointia erilaisissa elämäntilanteissa tapahtuvissa koulutus- ja työelämäsiirtymissä. Osaava ohjaushenkilöstö toimii verkostomaisesti ja kehittää osaamistaan vastaamaan yksilön ja työelämän muuttuviin tarpeisiin.

5. Elinikäisen ohjauksen strategiset tavoitteet

Eurooppalaiset tavoitteet

Elinikäiseen ohjaukseen on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota sekä Euroopan unionin että yksittäisten jäsenmaiden tasolla. Se nähdään elinikäisen oppimisen ratkaisevan tärkeänä osana, joka edistää sekä yhteiskunnallisia että taloudellisia päämääriä. Elinikäinen ohjaus lisää koulutuksen ja työmarkkinoiden tehoa ja tuloksellisuutta vähentäen koulunkäynnin keskeyttämistä sekä osaamisen kysynnän ja tarjonnan yhteensovittamattomuutta. Lisäksi se edistää yhteiskunnallista tasa-arvoa ja osallisuutta. Kahdessa EU:n koulutusneuvoston päätöslauselmassa (9286/2004 ja 15030/2008) on korostettu tehokkaiden, koko elinkaaren kattavien ohjauspalveluiden tarvetta. Niiden avulla kansalaiset pystyvät hallitsemaan oppimistaan ja uraansa sekä erilaisia siirtymävaiheita; koulusta tai työpaikasta toiseen ja koulutuksen ja työn välillä.

Päätöslauselmassa jäsenvaltioita kehoitetaan soveltamaan seuraavia ohjaavia periaatteita kansallisen tilanteen ja lainsäädännön mukaan, tavoitteena kansalaisten tukeminen siirtymävaiheissa koko elämän ajan seuraavasti. (ELGPN Tools No 1.)

- edistää elinikäisten uranhallintataitojen hankkimista
- helpottaa kaikkien kansalaisten mahdollisuuksia saada ohjauspalveluja
- kehitetään ohjauspalvelujen laadunvarmistusta
- rohkaistaan eri toimijoiden välistä koordinoitua ja yhteistyötä kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla sekä
- hyödynnetään elinikäisen oppimisen toimintaohjelman ja Euroopan rakennerahastojen tarjoamia mahdollisuuksia jäsenvaltioiden painopisteiden mukaisesti.

Kansalliset tavoitteet

Suomessa Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Työ- ja elinkeinoministeriön johdolla toimiva elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmä on määritellyt valtakunnalliset elinikäisen ohjauksen strategiset tavoitteet Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa 2011:15. Ryhmä katsoo, että elinikäisen ohjauksen toteutuminen Suomessa edellyttää seuraavien strategisten tavoitteiden toteutumista:

1. *Ohjauspalveluja on tasapuolisesti saatavissa ja ne vastaavat yksilön tarpeita*
2. *Yksilölliset uranhallintataidot vahvistuvat*
3. *Ohjaustyötä tekevillä on tehtävien edellyttämä osaaminen*
4. *Ohjauksen laatu järjestelmiä kehitetään*
5. *Ohjaus toimii koordinoituna kokonaisuutena*

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2011–2016 (OKM 2011:16) on nimetty useita toimenpiteitä, joiden avulla tulisi kehittää tieto-, neuvonta ja ohjauspalveluja. Ohjauksen laadun kehittämisen ohella tavoitteena on mm. edistää ”yhden luukun” periaatteen toteutumista kaikessa ohjauksessa siten, että ohjauksessa voidaan hyödyntää eri hallinnonalojen ohjauspalvelujen osaamista ja asiantuntemusta. Hallitusohjelman kärkihankkeen, Nuorisotakuun toteuttamista koskevassa TEM:n raportissa (8/2012) nähdään ohjauspalvelujen tehostaminen merkittäväksi keinoksi edistää nuorisotakuun tavoitteita.

Maakunnalliset tavoitteet

Väestön ikärakenne merkitsee Pohjois-Karjalassa tällä vuosikymmenellä huomattavan suurta eläkkeelle siirtyvien määrää ja keskimääräistä suurempaa työvoiman poistuman suhteellista osuutta. Toisaalta Pohjois-Karjalan työttömyys on korkealla ja maahanmuuttajien määrä suuri. Tämä haasteellinen tilanne yhdessä rakenteellisten muutosten ja työelämän sisältöjen muutosten kanssa edellyttää panostamista elinikäiseen oppimiseen ja ohjaukseen työelämää ja koulutusta koskevissa siirtymä- ja nivelvaiheissa. Pitkien etäisyyksien harvaanasutussa maakunnassa ohjaukselta edellytetään myös maakunnan erityispiirteet huomioivia ratkaisuja. Elinikäinen oppiminen ja sen edistämiseen tähtäävät toimenpiteet ovat esillä tärkeinä Pohjois-Karjalan tulevaan kehitykseen vaikuttavina tekijöinä sekä yhteisissä maakunnallisissa strategia-asiakirjoissa (mm. maakuntaohjelma POKAT 2014 ja Pohjois-Karjalan koulutus- ja sivistysstrategia) että maakunnan eri organisaatioiden omaa toimintaa ohjaavissa strategioissa.

Pohjois-Karjalan maakuntaohjelman (POKAT 2014) toimintalinja 2 sisältää osaamiseen liittyvät strategiset linjaukset ja toimenpidekokonaisuudet. Osaamiseen ja sen jatkuvaan kehittämiseen panostaminen on linjattu maakunnan menestyksen avaintekijäksi, joka edellyttää mm. aikuiskoulutuksen ja elinikäisen oppimisen vahvistamista. Esille on nostettu mm. koulutuksen ja työelämän yhteistyön, koulutuksen siirtymän nivelvaiheiden sekä opiskelijoiden yksilöllisten suunnittelupolkujen turvaaminen.

Elinikäisen oppimisen edellytyksiä edistäviä toimenpiteitä kuvataan myös maakuntaohjelmaa tarkentavassa Pohjois-Karjalan koulutus- ja sivistysstrategiassa, jossa esille on nostettu mm. erilaisten etenemisväylien rakentaminen toiselta asteelta korkea-asteelle,

aikuisten ja aikuisopiskelijoiden neuvonnan ja ohjauksen tehostaminen sekä maahanmuuttajien osaamisen kartoitus, koulutus ja työelämään integrointi.

Elinikäisen oppimisen edellytykset ovat esillä myös valmisteilla olevassa uudessa maakuntaohjelmassa (POKAT 2017). Osaamista ja koulutusta koskevien linjausten lisäksi elinikäisen oppimisen merkitys korostuu nuorten erityishuomioimisen myötä. Myös tulevan EU-kauden Suomen rakennerahasto-ohjelman (Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020) Itä- ja Pohjois-Suomen alueellisessa toteuttamissuunnitelmassa elinikäinen oppiminen ja ohjaus sekä työurien pidentäminen on nimetty keinoiksi, joilla tuetaan osaavan työvoiman saatavuuden parantamista.

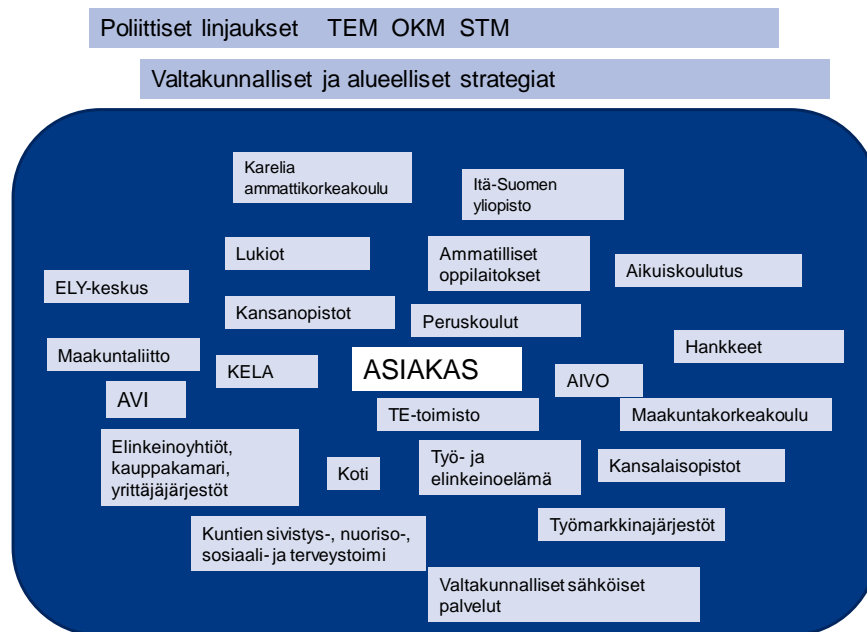
Pohjois-Karjalan elinikäisen ohjauksen strategiset tavoitteet

Pohjois-Karjalan elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmä on määritellyt seuraavat maakunnalliset elinikäisen ohjauksen strategiset tavoitteet:

- 1. Ohjauspalvelut rakentuvat asiakaslähtöisesti**
  - ohjauksen lähtökohtana on asiakkaan tarpeisiin ratkaisuja etsivä palvelujatkumo
  - monimuotoiset ohjauspalvelut ovat kutsuvia ja niitä tarjotaan aktiivisesti
- 2. Verkostomaisella yhteistyöllä turvataan palvelujen saatavuus koko maakunnassa**
  - ohjauksellisuus sisällytetään laajasti eri ammattiryhmien työhön
  - ohjausverkoston toimintaa ja tiedonkulkua kehitetään suunnitelmallisesti
  - kehitetään uusia asiakaslähtöisiä ohjauspalvelujen tuottamisen tapoja ja kanavia
- 3. Ohjaushenkilöstön osaamista kehitetään vastaamaan muuttuvia tarpeita**
  - turvataan ohjauksen laaja-alainen osaaminen ja erityisosaaminen
  - tuetaan pitkäjänteistä oppimista verkostossa
  - kehitetään ohjauksen laatu- ja palautejärjestelmiä

6. Ohjauspalveluja järjestävät tahot

Ohjauspalvelujen järjestämisestä ohjaavat poliittiset linjaukset, hallinnonalojen ja toimijoiden omat säädökset sekä valtakunnalliset ja alueelliset strategiat. Keskeisimmät toimijat ovat opetus- sekä työ- ja elinkeinohallinto mutta elinikäisen ohjauksen palveluja tuottavat myös monet muut tahot. Kohdissa 6.1.–6.11. on kuvattu ohjauspalveluja järjestävät tahot ja niiden tarjoamat tieto-, neuvonta ja ohjauspalvelut. Kooste ei ole täydellisen kattava (esim. sosiaali- ja terveystoimen palveluja vain sivutaan tässä vaiheessa) ja toimintatavat vaihtelevat eri organisaatioiden välillä. Kooste antaa kuitenkin hyvän yleiskuvan palveluista.

Kuvio 3. Ohjauspalveluja järjestävät tahot Pohjois-Karjalassa

6.1 Perusopetus

Yläkouluissa oppilaanohjauksesta vastaavat oppilaanohjauksen lehtorit (oppilaanohjaajat), jotka pitävät oppilaille oppilaanohjauksen tunteja (2 vuosiviikkotuntia yläkoulun aikana) sekä antavat henkilökohtaista ja ryhmäohjausta jatko-opintoihin liittyen. Oppilaanohjaajat järjestävät myös oppilaiden työelämäntutustumisjaksot ja tiedottavat jatko-opintomahdollisuuksista oppilaille ja huoltajille. Kaikki oppilasta opettavat ohjaavat häntä oman oppiaineensa opiskelussa.

Opintojen ohjauksen tavoitteena on ohjata ja tukea oppilasta opinnoissa sekä huolehtia siitä, että oppilaalla on riittävästi tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee siirtyessään jatko-opintoihin ja työelämään. Tärkeää on myös tukea lasten ja nuorten vanhempia tai muita huoltajia riittäväällä tiedottamisella ja yhteistyöllä. Peruskoulunsa päättävä nuori ja hänen huoltajansa tekevät koulutusuraa ja nuoren tulevaisuutta koskevat ratkaisut. (Eduskunnan sivistysvaliokunta 3/2007.)

Oppilaanohjauksen tunneilla luokkamuotoisessa oppilaanohjauksessa oppilas saa laajan kuvan eri koulutusaloista, ammateista ja koulutusväylistä. Tunneilla ohjataan oppilaan opiskelua ja pyritään edistämään nuoren vastuuta omasta oppimisestaan ja sen seurannasta. Yläkoulussa järjestetyt työelämään tutustumiset (TET-viikot) tukevat osaltaan nuoren uran suunnittelua ja jatko-opintoihin siirtymistä.

Oppilaanohjaajan antama henkilökohtainen ja pienryhmäohjaus lisää oppilaan tietoisuutta omista vahvuuksistaan ja tukee koulutussuunnitelman toteutumista sekä nuoren kasvua ja kehitystä. Erityisesti 9. luokalla henkilökohtaisen ja pienryhmäohjauksen merkitys korostuu oppilaan pohtiessa jatko-opintojaan.

Pohjois-Karjalassa 9. -luokkalaiset ovat tutustuneet ammatilliseen koulutukseen (Toisen asteen yhteys -tapahtuma) ja käyneet tutustumiskäynnillä lukioissa. Oppilaille on kerrottu myös muista koulutusmahdollisuuksista. Oppilaanohjaajat ovat järjestäneet päättöluokkalaisille tarvittaessa myös yksilöllisesti ohjattuja pienryhmäkäyntejä oppilaitoksiin. Lisäksi pienluokilla oleville on järjestetty omia mahdollisuuksiaan tutustua ammatillisiin opintoihin ja eri ammattialoihin sekä erityisammattioppilaitoksiin.

Peruskouluissa järjestetään ennen yhteishakua yhdeksäsluokkalaisten huoltajille vanhempainiltoja, joissa kerrotaan yhteishausta ja jatko-opintomahdollisuuksista toisella asteella. Tapahtumissa on ollut mukana Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän ja lähilukion edustajia kertomasta koulutustarjonnasta ja opiskelusta.

Kouluissa toimii myös moniammatilliset oppilashuoltoryhmät, joihin kuuluvat tavallisesti koulun rehtori, kuraattori, oppilaanohjauksen lehtorit, laaja-alaiset erityisopettajat, kouluterveydenhoitaja sekä joissakin kouluissa lisäksi sosiaalityöntekijä tai kasvatusohjaaja ja koulupsykologi. Ryhmän jäsenet pohtivat yhdessä ja kukin itsenäisesti oman alansa asiantuntijana, kuinka oppilaita voidaan tukea elämässä ja opinnoissa eteenpäin.

Oppilaan siirtyessä perusasteelta toisen asteen oppilaitoksiin oppilaitokset tekevät nivelvaiheen yhteistyötä. Oppilaanohjaajat ja laaja-alaiset erityisopettajat siirtävät oppilaan opintojen alettua uudessa oppilaitoksessa oppilaan ja huoltajan kanssa sovitut opiskelun kannalta välttämättömät tiedot.

6.2 Lukiokoulutus

Nuorten lukiokoulutus

Lukiossa annettavan ohjauksen tarkoitus on tukea opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa sekä kehittää hänen valmiuksiaan tehdä koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja.

Opinto-ohjaaja auttaa opiskelijaa lukio-opintojen suunnittelussa ja kurssivalintojen teossa, jotta opiskelija pystyy suunnittelemaan lukio-opintojensa sisällön ja rakenteen omien voimavarojensa mukaisesti. Opinto-ohjauksessa tuetaan opiskelijaa jatko-opintojen suunnittelussa ja opiskelu- ja työelämään liittyvässä päätöksenteossa. Opiskelijalle välitetään tietoa paitsi lukion jälkeisistä opiskeluvaihtoehdoista, myös työ- ja elinkeinoelämästä sekä yrittäjyydestä. Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa valmiudet hakeutua jatko-opintoihin välittömästi lukio-opintojen jälkeen.

Opinto-ohjauksen työmuotoja lukiossa ovat luokkamuotoinen ohjaus, pienryhmäohjaus ja henkilökohtainen ohjaus. Luokkamuotoisilla opinto-ohjauksen tunneilla annetaan opiskelijoille perustietoja ja taitoja, joiden avulla heidän on mahdollista suunnitella jatko-opintoja ja pohtia ammatillista suuntautumistaan. Henkilökohtaista ohjausta tarjotaan valinta- ja ongelmatilanteiden tueksi sekä päätöksentekotaitojen kehittämiseksi. Henkilökohtaisessa ohjauksessa käsitellään opintoihin, koulutusvalintoihin, ammatti- ja urasuunnitteluun, tulevaisuuteen ja elämäntilanteeseen liittyviä kysymyksiä. Pienryhmissä käsitellään puolestaan asioita, jotka ovat muiden opiskelijoiden kanssa jaettavissa olevia ja joiden esille ottaminen ryhmässä on mielekästä.

Opinto-ohjaajan tehtäviä hoitaa isommissa lukioissa opinto-ohjaaja(t), kun taas pienissä lukioissa opinto-ohjaus on yleensä liitetty jonkun aineenopettajan tehtäviin. Kaikilla opettajakuntaan kuuluvilla on omat tehtävänsä ohjaustoiminnan hoitamisessa. Opinto-ohjaajalla on päävastuu opinto-ohjauksen käytännön järjestämisestä sekä ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Aineenopettajat osallistuvat ohjaukseen oman oppiaineensa opiskeluun liittyvissä asioissa. Jokainen lukion opiskelija kuuluu ryhmään, jonka ohjauksesta vastaa ryhmänohjaaja. Ryhmänohjaaja tukee opiskelijoita henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien toteuttamisessa, seuraa opintojen etenemistä ja huolehtii koulun arjen ajankohtaisista asioista tiedottamisesta. Opiskelijatutorit tukevat uusia opiskelijoita.

Opinto-ohjaaja toimii muun muassa rehtorin, kouluterveydenhoitajan, kuraattorin, psykologin ja erityisopettajan kanssa säännöllisesti kokoontuvassa opiskelijahuoltoryhmässä, jonka tavoitteena on ongelmien ennaltaehkäiseminen ja erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden auttaminen.

Aikuisten lukiokoulutus

Aikuisten lukiokoulutuksessa opintojen ohjaaminen pitää sisällään hyvin paljon samoja teemoja ja työtapoja kuin nuorten lukiokoulutuksessa. Poikkeuksena nuorten ohjaamiseen on kuitenkin aikuislukio-opiskelijoiden hyvin moninainen elämänhistoria ja koulukokemukset.

Aikuislukion opiskelijajoukossa on esimerkiksi nuoria, jotka tekevät loppuun peruskouluopintojaan tai jatkavat päivälukiossa keskeytyneitä opintojaan iltalukiossa tai jotka ovat jo seuraavassa opiskeluvaiheessa (yliopisto, amk), mutta tarvitsevat vielä lukion perustietoja sekä niitä, jotka ovat jo ylioppilaita, mutta hakevat omaa opiskeluväylää. Opiskelijajoukossa on myös aikuisia, jotka etsivät uutta opiskelumahdollisuutta tai uutta ammattia ja tarvitsevat lukio-opintoja sekä niitä, joiden elämään aikuislukio-opiskelu kuuluu aktiviteettina ja sosiaalisena toimintana.

Näiden eri opiskelijatyyppeiden kirjo muokkaa ohjaustyötä vahvasti henkilökohtaisen ohjauksen suuntaan. Opiskelijakohtainen työ painottuu jatkuvaan ohjaukseen, jolloin siitä muodostuu pitkäkestoinen ohjausprosessi. Prosessin keskiössä on jatko-opintoihin liittyvä ohjaus sen kaikissa muodoissaan.

6.3 Ammatillinen koulutus

Ammatillisessa koulutuksessa opinto-ohjauksen tavoitteena on, että opiskelijan kyky tavoitella ja saavuttaa itselleen tärkeitä päämääriä vahvistuu ja myös hänen osallistumisen ja sosiaalisen vuorovaikutuksen taitonsa kehittyvät. Opinto-ohjaus tukee ammattiin opiskelevan opiskelijan oppimista ja ammatti-identiteetin kehittymistä. Se myös mahdollistaa opintojen valinnaisuuden toteutumisen ja aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen. Opintojen ohjaus on koko oppilaitoksen tehtävä, vaikka päävastuun ohjauksesta kantavat opinto- ja ryhmäohjaajat. Jokaisella ammattiin opiskelevalla opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta ohjausta opintojensa aikana.

Kaikkiin ammatillisiin perustutkintoihin sisältyvä opinto-ohjaus on jaettu neljään eri vaiheeseen: ohjaukseen ennen opintojen alkua, opintojen alkuvaiheessa, opintojen aikana ja loppuvaiheessa. Opintojen alkuvaiheessa ohjauksen tavoitteena on perehdyttää opiskelija uuteen opiskeluympäristöön ja auttaa häntä oman opiskelunsa suunnittelussa ja valintojen tekemisessä. Opintojen edetessä ohjauksen painopiste siirtyy opiskelun ohjauksesta enemmän uraohjaukseen. Valmistuvien opiskelijoiden ohjauksessa painottuvat selkeästi työelämään ja jatko-opintoihin ohjaaminen.

Käytännössä opinto-ohjausta toteutetaan opintoihin liittyvänä tiedottamisena ja neuvontana sekä henkilökohtaisena ohjauksena ja ryhmäohjauksena. Opinto-ohjaaja käy opintojen alkuvaiheessa kaikissa ryhmissä selvittämässä opintojen kokonaisrakenteen, osaamisen tunnistamisperiaatteet ja erilaisten valintojen vaikutuksen jatko-opintoihin. Ryhmäohjaaja vastaa alakohtaisesta opetussuunnitelman ja tavoitteiden selvittämisestä. Kunkin aineen opettaja kertoo täsmennetyt tavoitteet ja opintojakson arviointiperusteet ennen opintojen alkua. Opinto-ohjaaja pitää sekä alkaville että jatkaville ryhmille luokkamutoisen ohjauksen tunteja ja antaa sekä pienryhmä- että henkilökohtaista ohjausta. Henkilökohtaista ohjausta toteutetaan ajanvarausperiaatteella. Henkilökohtainen ohjaus on mahdollista myös opintojen päättymisen jälkeen.

Ammatillisen perustutkinnon ohella opiskelija voi opiskella myös lukio-opintoja. Joensuussa lukio-opintoja koordinoiva opinto-ohjaaja tarjoaa kahden tutkinnon suorittajille ohjausta lukio-opintoihin, yo-kirjoituksiin ja jatko-opintoihin.

Aikuisten ammatillinen koulutus

Aikuisten ammatillisessa koulutuksessa henkilökohtaistaminen ja ohjaus alkaa yksilön ensimmäisestä yhteydenotosta ja jatkuu niin kauan kun opiskelija on oppilaitoksessa kirjoilla. Tutkinnon, koulutuksen ja ohjauksen vastuuhenkilöt perehdyttävät opiskelijan henkilökohtaistamiseen.

Tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa otetaan huomioon jo hakeutumisvaiheessa selvitetty oppimiseen ja ohjaukseen liittyvät tarpeet. Tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistaminen tarkoittaa sellaisten joustavien opiskelujärjestelyjen sekä oppimismahdollisuuksien suunnittelua ja toteutusta sekä oppimisympäristöjen valintaa, joissa otetaan huomioon opiskelijan elämä ja työtilanne, aikaisemmin hankittu osaaminen ja todetut oppimistarpeet sekä työssä oppimisen mahdollisuudet ja oppimisvalmiudet. Ohjauksen asiantuntija auttaa erilaisten työvälineiden avulla opiskelijaa tunnistamaan omat oppimisvahvuutensa ja mahdolliset oppimisvaikeudet, itseohjautuvuuden sekä ohjaustarpeet.

Henkilökohtaistamisessa selvitetään ja sovitaan yhteisesti opiskelijalle soveltuvat koulutuksen järjestämis muodot ja oppimisympäristöt. Lisäksi sovitaan opiskelijalle soveltuvat ja tarjolla olevat ohjauksen, opetuksen ja arvioinnin menettelyt. Tukitoimien järjestämiseksi selvitetään erityistukitoimien tarve oppimisessa ja opiskelussa.

Näyttötutkintojärjestelmässä korostuu toiminnan yksilöllisyys. Tutkinnon, koulutuksen ja ohjauksen vastuuhenkilöt huolehtivat näyttötutkinnon ja siihen valmistavan koulutuksen henkilökohtaistamisen suunnittelusta ja toteutuksesta yhdessä tutkinnon suorittajan, työpaikan edustajien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Jokaiselle tutkinnon suorittajalle laaditaan heti alussa henkilökohtaistamista koskeva asiakirja, jossa sovitaan tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen liittyvät asiat, esim. missä, milloin ja millä tavoin opiskelija osoittaa ammattitaitonsa ja miten tarvittava osaaminen hankitaan.

Valmistavat ja valmentavat koulutukset

Valmistavia koulutuksia ovat tällä hetkellä ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus, maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus, vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus sekä talouskoulu. OKM on parhaillaan selkiyttämässä valmistavien koulutusten rakennetta yhtenäisemmäksi. Uuden rakenteen mukainen VALMA-koulutus on tarkoitus tulla käyttöön vuoden 2015 aikana. Koulutuksen rakenne olisi modulaarinen ja sen kokonaislaajuus 20–40 ov. Koulutuksen alussa olisi kaikille yhteinen ja pakollinen orientatiojakso, joka sisältäisi alkukartoitusta, opinto-ohjausta ja henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laadintaa. Muut valittavat moduulit voisi vaihdella yksilökohtaisesti opiskelijan tarpeiden mukaan. Koulutus on suunnattu ensisijaisesti suoraan peruskoulun päättäneille nuorille, jotka tarvitsevat ohjausta ja tukea koulutuksen ja ammatin valinnassa, opiskelunvalmiuksien parantamisessa tai muuta valmennusta. Toisen kohderyhmänä ovat eri syistä koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret.

Ammatillinen erityisopetus (Ammattiopisto Luovi)

Ammatillisessa erityisopetuksessa ohjausta toteutetaan laaja-alaisesti osana koko oppilaitoksen toimintaa. Opetushallituksen antamissa tutkintojen, näyttötutkintojen ja opetussuunnitelmien perusteissa opinto-ohjausta ja opiskelijahuoltoa koskevat määräykset on sisällytetty tutkinnon ja opetussuunnitelmien perusteisiin. Ammatillisessa erityisopetuksessa ohjauksella tuetaan opiskelijaa kokonaisvaltaisesti opintojen eri vaiheissa ja jo koulutukseen hakeutumisvaiheessa. Opiskelijalla on oikeus saada henkilökohtaista ja muuta ohjausta vähintään 1,5 opintoviikkoa opintojensa aikana.

Tavoitteena on lisätä opiskelijoiden hyvinvointia, ehkäistä opintojen keskeyttämistä, edistää työllistymistä ja tukea jatko-opintoihin hakeutumista. Ammatillisen erityisopetuksen henkilöstöllä on tärkeä rooli opiskelijoiden hyvinvoinnin tukijana ja opiskelun merkityksen sekä ammatillisen maailman tutuksi tekijänä. Ammatillisessa erityisopetuksessa tuetaan opiskelijan itsearvostuksen ja ammatti-identiteetin muotoutumista opintojen aikana.

Erityisopetuksen ohjaustoiminta perustuu kokonaisvaltaiseen ja opiskelijakeskeiseen ohjaukseen. Ohjaustoiminnassa korostuvat opinto - ohjaus, hyvinvoinnin tukeminen ja työelämäohjaus. Oppilaitoksen moniammatillinen toimintatapa muodostuu erityisopetuksen henkilöstöstä ja ulkoisista yhteistyökumppaneista. Yhteistyö tukee opiskelijan kokonaisvaltaista hyvinvointia, opinnoissa edistymistä ja mielekästä opintojen jälkeistä jatkosuunnitelmaa.

Ammatillinen erityisopetus (Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä)

Erityisopiskelijat opiskelevat integroituna tavallisissa opetusryhmissä eikä erityisluokkajärjestelmää ole. Erityisopiskelijoille luodaan HOPS:in lisäksi HOJKS. Tässä henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS) kuvataan tarkasti pedagogiset toimenpiteet ja yksilölliset opiskelijahuollolliset tarpeet ja tukitoimet. Erityisopiskelijat tarvitsevat usein paljon ohjausta. Erityisopiskelijoiden opinto-ohjaus toteutetaan yleensä yhteistyössä esimerkiksi huoltajien, kuraattorin, erityisopettajan, ammatillisen ohjaajan ja opinto-ohjaajan kanssa.

6.4 Korkea-asteen koulutus

Karelia-ammattikorkeakoulu

Karelia-ammattikorkeakoulussa opinto-ohjauksen ja opiskeluhyvinvointia tukevan toiminnan tehtävänä on edistää tavoitteellista opiskelua, opiskelijan henkilökohtaista ja ammatilliseksi asiantuntijaksi kasvua. Ohjauksen toimintatavoissa huomioidaan aikuisopiskelijoiden, erilaisten oppijoiden ja erilaisista kulttuuritaustoista tulevien opiskelijoiden ohjaustarpeet. Ohjauksen painopiste muuntuu opiskelijan tarpeita vastaavaksi haku-

vaiheen neuvonnasta päättövaiheen työelämään siirtymisen tukemiseen. Opiskeluhyvinvoinnin tukeminen koostuu ennaltaehkäisevistä toimenpiteistä, varhaisesta puuttumisesta opiskelun esteisiin ja korjaavasta toiminnasta niiden ratkaisemiseen (Vartu-toimintamalli).

Ennen opintoja annettavan tiedottamisen, neuvonnan ja ohjauksen tavoitteena on kiinnostuksen herättäminen, totuudenmukaisen tiedon välittäminen opiskeluvaihtoehdoista ja keskustellen auttaa hakijaa parhaiten sopivan hakuvaihtoehdon valitsemisessa. Ennen opintoja opiskelija peilaa hankittua osaamistaan opetussuunnitelmaan ja saa tarvittaessa ohjausta. Hakuvaiheessa hakija saa tietoa ja neuvontaa eri opiskeluvaihtoehdoista opinto-ohjaajilta sekä opiskelijapalveluiden ja hakutoimiston henkilökunnalta. Lisätietoja AMK-tutkintoon ja ylempään AMK-tutkintoon hakemisesta: www.karelia.fi/hakijalle.

Opintojen alkuvaiheen ohjauksen tavoitteena on orientoituminen, kiinnittyminen ammattikorkeakouluopintoihin ja sujuvan oppimisen edellytysten varmistaminen. Tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelija aloittaa henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman (HOPS) laatimisen ja käy tulokeskustelun oman opettajatutorin kanssa. Jokainen opiskelija käy vuosittain opetussuunnitelman mukaan kahdenkeskiset, luottamukselliset ammatilliseen kasvuun ja opintojen sujuvaan etenemiseen liittyvät kehityskeskustelut oman opettajatutorinsa kanssa. Kehityskeskustelussa käsitellään opiskeluun ja opintojen etenemiseen liittyviä asioita, arvioidaan opiskelijan osaamisen kehittymistä ja asetetaan ammatillisen kehittymisen tavoitteita. Lisäksi keskustellaan opiskelijan elämäntilanteeseen liittyvistä asioista ja niiden vaikutuksesta opintoihin.

Opintojen keskivaiheessa tavoitteena on opintojen sujuvan etenemisen aktiivinen seuranta ja tukeminen sekä opintoihin liittyvien valintojen ohjaaminen ja opiskeluhyvinvoinnin tukeminen. Uraohjauksessa painottuvat ammatillisen kasvun ja urasuunnittelun ohjaus sekä opintoja koskevien valintojen tukeminen. Ammatillisen kasvun ja urasuunnittelun ohjausta opiskelija saa erityisesti harjoittelun ohjauksessa ja vuosittaisissa kehityskeskusteluissa osana oman osaamisen arviointia suhteessa tutkinnonosaamisvaatimuksiin.

Opintojen loppuvaiheessa opiskelija saa uraohjausta työelämään siirtymisessä: urasuunnittelu, työelämätietouden vahvistaminen sekä oman osaamisen tuotteistaminen ja työnhakuprosessi.

Ohjauksen keskeisiä toimijoita opintojen eri vaiheissa ovat opinto-ohjaajat, opettajatutorit, opettajat, harjoittelun ohjaajat, kansainvälisyyskoordinaattorit, opinnäytetyön ohjaajat, opiskelijatutorit ja alumnit sekä opiskelijapalvelut ja hakutoimisto. Yhteistyötä tehdään opintokuraattorin ja opiskeluterveydenhoitajien kanssa. Lisätietoja ohjauksesta opintojen aikana: www.karelia.fi/fi/opiskelijalle

Täydennyskoulutuksiin hakeutuville tiedotetaan opiskelumahdollisuuksista internet-sivuilla www.karelia.fi. Pitkäkestoisissa täydennyskoulutuksissa painottuvat työelämässä tapahtuva oppiminen ja työtehtävien kehittäminen, jolloin opettajan antaman ohjauksen lisäksi korostuu työyhteisöissä annettava ohjaus ja tuki.

Itä-Suomen yliopisto

Itä-Suomen yliopisto tukee opiskelijaa hänen edetessään opinnoissaan kohti valmistumista ja työelämää. Opintojen ohjaus on kokonaisuus, joka sisältää tiedottamista, ohjausta ja neuvontaa. Perustutkinto-opiskelijoiden ohjauksen tavoitteena on edistää opintoihin sitoutumista, opintojen sujuvaa etenemistä läpi opintopolun kohti laadukasta työllistymistä sekä varhainen puuttuminen esiin tuleviin ongelmiin.

Opiskelijoiden ohjaukselliset tarpeet vaihtelevat yksilöllisesti opintojen eri vaiheissa ja näitä tarpeita varten opiskelijoita kannustetaan hakemaan itsenäisesti perusohjauksen lisäksi täydentävää ohjausta. Opintojen etenemisen seurannan perusteella opinnoissaan viivästyneille tarjotaan tehostettua ohjausta.

Tiedottamisesta, neuvonnasta ja ohjauksesta vastaavat oman laitoksen/osaston hops-ohjaajat, tutoropettajat, tiedekuntien hallintopalvelukeskusten henkilöstö, opintojaksoista vastaavat opettajat, opiskelijatutorit, uraohjaajat ja opintopsykologi. Yhteistyötä tehdään yliopistopappien, ylioppilaskunnan, työ- ja elinkeinotoimistojen psykologien ja ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) kanssa.

Itä-Suomen yliopistossa ohjaus on jaettua asiantuntijuutta ja koko yliopiston yhteinen tehtävä, suunnitelmallista, kokonaisvaltaista ja opiskelun esteitä ennaltaehkäisevää toimintaa. Ohjauksen kehittäminen on osa koulutusprosessin laadun varmistamista. Opiskelun eri vaiheisiin kohdistuvaa ohjausta on kuvattu [Ohjauksen talo](#) – nettisivustolla.

Koulutus- ja kehittämispalvelu Aducate

Aducate on Itä-Suomen yliopiston erillislaitos, joka järjestää yliopiston osaamisalojen mukaista ammatillista täydennyskoulutusta, avoimen yliopiston toimintaa sekä tuottaa yliopistollisia koulutus- ja kehittämispalveluita. Opiskelija nähdään Aducatessa aktiivisena, itseohjautuvana sekä oman oppimisensa ensisijainen ohjaajana. Toimintaperiaatteena on, että tiedotus, neuvonta ja ohjaus tapahtuvat asiakkaan näkökulmasta oikeaan aikaan oikeassa paikassa.

Aducate tarjoaa opiskelijalähtöisesti yksilöllistä opinto-ohjausta ja -neuvontaa sähköpostitse, puhelimitse, henkilökohtaisessa tapaamisessa ja sosiaalisessa mediassa sulautuvan ohjausmallin mukaisesti. Tarvittaessa opiskelijoiden neuvonta- ja ohjaukskysymyksiin etsitään ratkaisuja myös yhdessä yliopiston laitosten vastuuhenkilöiden ja opinto- ja opetuspalvelun henkilökunnan kanssa.

[Sulautuvan ohjauksen](#) toimintatapoja on kehitetty Virtukampus-hankkeen Virtuaaliset tiedotus-, neuvonta- ja ohjauspalvelut aikuisopiskelijan tukena -pilotissa. Sulautuvan ohjauksen toimintamallin lähtökohtana on, että opiskelija saa tiedotusta, neuvontaa ja ohjausta oikeaan aikaan ja oikeassa paikassa, paikan päällä tai verkossa omien tarpeiden mukaan. Mallissa on kuvattu erilaisia tapoja antaa neuvontaa ja ohjausta opintojen eri vaiheissa, opiskelijoiden erilaisiin tarpeisiin. Sulautuvan ohjauksen mallissa verkko ja sosiaalinen media sulautuvat luontevaksi osaksi perinteisen ohjauksen rinnalle.

Ennen opintoja keskeisessä roolissa on tiedotus eri välinein, esim www-sivujen ja verkko-yhteisön (esim Facebook) ja opintoinfojen välityksellä. Opintojen alussa ja aikana voi

isoillekin kohderyhmille toteuttaa johdantoluentoja tai ryhmäohjausta samanaikaisesti paikanpäällä ja etänä esimerkiksi videoneuvotteluyhteyttä hyödyntäen. Verkkoyhteisö tarjoaa vertaistukea sitä kaipaaville ja henkilökohtaisen ohjaukseen ei aina tarvitse tulla paikan päälle, vaan sen voi toteuttaa myös verkon välityksellä esim. AC-videokonferenssia ja wiki-HOPS työkalua hyödyntäen. Lisäksi käytössä on Aducaten [Opiskelijan tueksi](#) -malli, jossa opastetaan mm. henkilökohtaisen opintosuunnitelman tekemiseen.

6.5 Vapaasivistystyö

Vapaan sivistystyön oppilaitoksia ovat kansanopistot, kansalaisopistot, opintokeskukset, liikunnan koulutuskeskukset (urheiluopistot) ja kesäyliopistot. Vapaan sivistystyön koulutusorganisaatiot vastaavat varsin itsenäisesti toiminnastaan ja sen kehittamisestä. Vapaan sivistystyön opinnot ovat yleissivistäviä, harrastustavoitteisia ja yhteiskunnallisia opintoja. Opiskelu vaihtelee iltaopiskelusta kokopäiväisiin lyhytkursseihin. Kansanopistojen tarjonnassa painottuvat pitkäkestoiset, pääosin lukuvuoden pituiset vapaatavoitteiset opinnot, minkä vuoksi vuoksi koulutus- ja uravalintoihin liittyvä ohjaus korostuu vapaan sivistystyön kentällä nimenomaan kansanopistoissa.

Kansanopistot

Kansanopistoihin hakeutuvien opiskelijoiden koulutus- ja ohjaustarpeet ovat hyvin erilaisia vapaan sivistystyön oppilaitoksen toiminnan monimuotoisuudesta johtuen. Yhteisenä tavoitteena on tukea kaikenikäisiä opiskelijoita löytämään itseään kiinnostavaa ja kehittävää vapaatavoitteista, ammatillista koulutusta tai peruskoulun lisäopetusta, joka ohjaisi heitä elinikäisen oppimisen tielle ja auttaisi heitä löytämään omia vahvuuksiaan sekä etsimään keinoja haasteellisten tehtävien tai tilanteiden ratkaisemiseksi.

Jokaisella opiskelijaryhmällä on oma linjan/ryhmän vastuuopettaja, joka samalla toimii sekä ryhmäohjaajana että kunkin yksittäisen opiskelijan henkilökohtaisena ohjaajana. Lisäksi jokainen aineenopettaja antaa myös opiskelijoille ohjausta ja tukea oman aineensa opinnoissa. Mikäli kyseessä on esimerkiksi eläkeläinen, jolla ei ole ammatillisia tavoitteita, ohjaus keskittyy kiinnostavien harrastekoulutusten löytämiseen ja niissä tukemiseen. Näin tuetaan elinikäistä oppimista ja myös vanhemman väestön aktiivista kansalaisuutta.

Kansanopistojen erityispiirteenä on mahdollisuus internaattiasumiseen, jolloin opiskelijalla on laajemmat mahdollisuudet saada ohjausta ja tukea myös vapaa-ajan käyttöön ja uusien kehittävien harrastusten löytämiseen sekä sosiaalisten taitojen kehittämiseen.

Ohjaus painottuu koulutuksen alku- ja loppuvaiheeseen. Opiskelijalla on kuitenkin aina tarvittaessa mahdollisuus saada henkilökohtaista ohjausta ja tukea. Alkuvaiheessa tehdään kunkin opiskelijan kanssa henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, jota tarkastellaan ja tarpeen mukaan korjataan 2-4 kertaa lukuvuoden aikana. Koulutuksen loppuvaiheessa ohjaus painottuu jatkosuunnitelmien tekoon. Tavoitteena on tehdä yhdessä opiskelijan kanssa tulevaisuuden koulutus- tai työllistymis-suunnitelma, joka antaa opiskeli-

jalle suuntaviivat elämässä eteenpäin sekä tukee ja vahvistaa opiskelijaa ottamaan vastuuta omaa elämänuraa, koulutusta ja työllistymistä koskevissa valinnoissa.

6.6 Työ- ja elinkeinohallinto

Pohjois-Karjalan työ- ja elinkeinotoimistolla on toimipaikat Joensuussa, Ilomantsissa, Kiteellä, Lieksassa, Nurmeksessa ja Outokummussa. Pohjois-Karjalassa on työvoiman palvelukeskukset Joensuussa ja Kiteellä. TE-toimisto palvelee henkilökohtaisesti sekä verkossa osoitteessa www.te-palvelut.fi.

Palvelut työnhakuun

Työnvälitys ja työnhaun neuvonta

Työ- ja elinkeinotoimistosta saa henkilökohtaista palvelua työnhaussa ja -välityksessä ja tietoa työmarkkinoista, koulutuksesta, ammateista sekä yrittäjyydestä. TE-toimisto neuvoo työttömyydenaikaisten etuuksien hakemisessa ja tukee työllistymistä eri tavoin. Tietoa ja neuvontaa saa myös verkossa.

Työnhakuvalmennus ja työhönvalmennus.

Työnhakuvalmennuksen tavoitteena on parantaa valmiuksia omatoimiseen työnhakuun, perehdyttää työnhaun kanaviin ja pohtimaan työpaikkavaihtoehtoja. Työhönvalmennus tarjoaa neuvontaa ja tukea asiakkaalle työpaikan hankinnassa ja tarvittaessa työsuhteen alussa sekä työnantajalle tietoa asiakkaan osaamisista ja TE-hallinnon palveluista ja tuista. Työnhakuvalmennusta voidaan käyttää myös silloin, kun etsitään välityömarkkinoiden työpaikkaa ja sen kautta avoimien markkinoiden työpaikkaa.

Palkkatuki - Duuni-kortti ja Sanssi-kortti

Työ- ja elinkeinotoimisto voi myöntää työnantajalle palkkatukea työttömän henkilön palkkauskustannuksiin, jos työnhakija ei työllisty avoimille työmarkkinoille tai jos hän ei sijoitu koulutukseen. Työ- ja elinkeinotoimisto harkitsee tapauskohtaisesti, milloin työnhakijan sijoittumista työhön voidaan edistää myöntämällä palkkatukea. Työnhakija voi käyttää omatoimisen työnhaun tukena Duuni-korttia tai alle 30-vuotiaille tarkoitettua Sanssi-korttia, jonka työ- ja elinkeinotoimisto hänelle antaa. Kortti osoittaa, että työnantajalle voidaan myöntää palkkatukea kortin haltijan palkkauskustannuksiin.

Työvoiman palvelukeskus

Työvoiman palvelukeskukset (TYP) ovat palvelupisteitä, joissa asiakkailla on mahdollisuus saada TE-toimiston, kuntien sosiaalitoimen ja terveydenhuollon sekä Kelan työllistymistä edistäviä palveluita yhdestä paikasta. Työskentely perustuu asiakaslähtöiseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön. TYP on määräaikainen, moniammatillinen palvelu työllistymisen tueksi. Asiakas tarvitsee yksilöllistä, henkilökohtaista, kannattelevaa ja pitkäkestoista työtappaa, ja hänen omaa motivaatiotietoa ja sitoutumista yhteistyöhön. Tavoitteena on pidempikestoisen ratkaisun löytäminen: työllistyminen, ammatillinen koulutus tai kuntoutus. Pohjois-Karjalassa toimii tällä hetkellä kaksi työvoiman palvelukes-

kusta, Joensuun seudun työvoiman palvelukeskus ja Keski-Karjalan työvoiman palvelukeskus.

Työolosuhteiden järjestelytuki

Työolosuhteiden järjestelytuella voidaan korvata henkilön tarvitsemia välineitä yms. tai työpaikan ulkoisiin olosuhteisiin tehtäviä muutoksia, jotka ovat välttämättömiä henkilön työnteon kannalta ja joiden kustannukset ovat työnantajan taloudellinen tilanne huomioon ottaen merkittäviä. Tuella voidaan korvata myös toisen työntekijän antama apu henkilön työssä selviytymisen parantamiseksi.

Palvelut urasuunnitteluun, ammatinvalintaan ja osaamisen kehittämiseen

Työkokeilu

Ammatinvalinnan ja uravaihtoehtojen selvittämiseksi nuorille ja muille ammatillista koulutusta vailla oleville, alaa tai ammattia vaihtaville ja yrittäjyyttä suunnitteleville. Työhön paluun tukemiseksi työmarkkinoilta poissa olleille. Työkokeilua voidaan käyttää myös valitulla alalla yrittäjänä toimimiseen tutustumiseksi.

Koulutuskokeilu

Tavoitteena on, että asiakas kokeilee tiettyä koulutusala oppilaitoksessa. Tarkoituksena on selvittää soveltuvuutta kyseiseen koulutukseen tai alalle sekä edellytyksiä opiskella kyseisessä oppilaitoksessa. Työ- ja toimintakykyä arvioidaan suhteessa koulutusalan valintaan ja ammatissa toimimisen edellytyksiin. Enimmäiskesto 10 päivää.

Uravalmennus

Tukee ammatinvalinta- ja uravaihtoehtojen selvittämisessä, ammatilliseen koulutukseen hakeutumisessa ja työelämävalmiuksien kehittämisessä. Kohderyhmänä ovat ammattikouluttamattomat, ammatinvalinnassaan epävarmat, alanvaihtajat, työelämään palaavat ja yrittäjyyttä harkitsevat. Enimmäiskesto 40 päivää.

Ammattitaitokartoitus

Tavoitteena on selvittää asiakkaan ammatillisen osaamisen taso, erityisosaamiset ja mahdolliset osaamisen puutteet suhteessa osaamisen vaatimuksiin. Lopputuloksena on dokumentoitu kuvaus asiakkaan osaamisen tasosta.

Koulutusneuvonta

TE-toimiston koulutusneuvonnan asiantuntija auttaa koulutukseen hakeutumiseen, opintojen sisältöihin, ammatteihin ja ammattialoihin sekä opintojen rahoitusvaihtoehtoihin liittyvissä kysymyksissä. Verkossa neuvontapalveluja tarjoaa [Työlinjan Koulutusneuvonta](#) ja Koulutusneuvonnan [facebook-sivut](#).

Psykologipalvelut

TE-toimiston psykologit auttavat urasuunnitteluun, työhön tai koulutukseen liittyvissä kysymyksissä. Tavoitteena on parantaa asiakkaan itsetuntemusta ja valmiutta tehdä omaa ammatillista kehitystä edistäviä valintoja, päätöksiä ja suunnitelmia. Lisäksi [Työlinjan Uraohjaus](#) tarjoaa valtakunnallisesti psykologipalveluja puhelimitse ilman ajanvarausta tai tekemällä ajanvarauksen sähköpostilla.

Alla olevista linkeistä löytyy myös muuta tietoa TE-hallinnon palveluista:

Työpaikat: [Avoimet työpaikat](#)

CV-netti: [CV-netti](#)

EURES: [Eures](#)

ammattibarometri: [Yhteistyökumppaneille - TE-palvelut](#)

liikkuvuusavustus: [Työnhakumatkojen korvaaminen](#)

matka-avustus: [Matka-avustus](#)

työvoimakoulutus: [Haussa oleva työvoimakoulutus - Haku hakutekijöillä](#)

omaehtoinen opiskelu työttömyystuella: [Omaehtoinen opiskelu työttömyystuella](#)

6.7 Työpaikoilla tapahtuva ohjaus

Työpaikat tarjoavat työntekijöille monenlaisia mahdollisuuksia ohjaukseen ja elinikäiseen oppimiseen. Esimerkkeinä näistä ovat useimmilla työpaikoilla säännöllisesti käytävät kehityskeskustelut ja niissä sovitut toimenpiteet, työnantajan tarjoama tai tukema ammatillisen osaamisen kehittämiseen tähtäävä koulutus sekä erilaiset muut koulutusvaihtoehdot. Lisäksi työpaikoilla tapahtuu mm. työnohjausta ja perehdytystä. Myös työterveyshuollon ja KELA:n kautta kanavoituvat työyhteisöselvitykset ja työhyvinvointikartoitukset toimivat osaltaan henkilökunnan ohjauksvälineinä, samoin kuin erilaiset kuntoutustoimet työpaikoilla kuten ennaltaehkäisevä, lääkinnällinen ja uudelleen-kouluttautumiseen tähtäävä kuntoutus.

Yrityksillä ja työnantajilla on merkittävä rooli perusopetuksen TET-jaksoilla ja ammatillisen koulutuksen työssäoppimisjaksoilla olevien, oppisopimuskoulutuksessa olevien sekä opinnäytetöitä tekevien nuorten ohjauksessa ja perehdyttämisessä työtehtäviin ja työelämään.

Työmarkkinajärjestöjen tarjoama ohjaus ja neuvonta

Palkansaajakeskusjärjestöjen (SAK, AKAVA, STTK) yleisesti AY-toimintaan kuuluva tuki ja neuvonta työelämän kysymyksissä sekä luottamusmiestoiminta voidaan laskea palkansaajakeskusjärjestöjen tarjoamaksi ohjaukseksi jäsenilleen. Keskusjärjestöjen, jäsenliittojen ja niiden alaisten yhdistysten sekä luottamusmiesverkoston jäsenille järjestämät yhteiset tapahtumat ja koulutukset (mm.TELA:n työeläkekoulut, AVI/työsuojeluviranomaisten koulutukset, seminaarit ym.) tarjoavat myös ohjausta ja koulutusta. Ohjaus- ja neuvontatyö nähdään edunvalvontatoimintana, jolla on yhteys tuottavuuteen, työkykyyn ja pitempiin työuriin.

SAK, AKAVA, STTK ja niiden liitot tekevät työpaikoilla työelämän kysymyksissä jäsenilleen kuuluvaan tukeen ja neuvontaan liittyen kohdennettua ohjaus- ja neuvontatyötä myös erityisten koulutusneuvojen toimesta. Tavoitteena on kannustaa työntekijää pitämään ammattitaitonsa ajan tasalla sekä antaa ohjauksellista tukea siirtymävaiheisiin, joita ovat muutokset työn sisällöissä, lomautukset tai työttömyys. Koulutusneuvojat ovat valmennuksen saaneita vertaisohjaajia, jotka ottavat puheeksi työssä pärjäämisen, osaavat arvioida koulutustarpeita, tuntevat koulutuskanavat, rahoituskuviot sekä toimi-

vat yhteistyössä TE-toimistojen ja aikuiskoulutusverkoston kanssa. Ammattiosastoissa annetaan jäsenpalveluna opastusta verkossa tapahtuvaan asiointiin.

6.8 Nuorisotyö ja -toiminta

Kunnallista nuorisotyötä ja -politiikkaa säätelee [nuorisolaki](#) (27.1.2006/72), jonka tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin ja niitä toteutetaan monialaisena yhteistyönä sekä yhteistyönä nuorten, nuorisoyhdistysten ja muiden nuorisotyötä tekevien järjestöjen kanssa. Palveluja voidaan tuottaa myös alueellisesti kuntien yhteistyönä.

Näitä kasvatuksellisia tavoitteita kuntien nuorisotoimet toteuttavat nonformaaleissa oppimisympäristöissä kuten nuorisotiloissa ja erilaisten nuorisotapahtumien ja toimintojen myötä. [Nuorten tieto- ja neuvontatyö](#) on puolestaan nuorten henkilökohtaista ohjausta, neuvontaa ja tukemista lähipalveluna palvelupisteissä, verkkoperustaisissa palveluissa tai muissa toimintaympäristöissä.

Nuorisotakuuseen liittyviä toimenpiteitä kunnissa ovat esimerkiksi työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö. Nuorisolain mukaan kunnan on tarvittaessa järjestettävä nuorten työpajapalvelut ja etsivä nuorisotyö tai muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot. (20.8.2010/693)

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa hänet sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan ja itsenäistymistään sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivää nuorisotyötä tehdään ensisijaisesti perustuen nuoren itsensä antamiin tietoihin ja hänen omaan arvioonsa tuen tarpeesta.

[Työpajatoiminnan](#) avulla pyritään parantamaan yksilön kykyä ja valmiuksia hakeutua koulutukseen tai työhön sekä parantamaan hänen arjenhallintataitojaan. Työpajat tarjoavat myös vaihtoehtoisen väylän koulutukseen, mikäli koulunkäynti on keskeytynyt tai siihen ei ole edellytyksiä. Työpajojen menetelmiksi ovat käytännön työn tekemisen ohella vakiintuneet työvalmennus ja yksilövalmennus. Työvalmennuksen avulla kehitetään valmentautujan työkykyä ja osaamista, kun taas yksilövalmennuksella tuetaan toimintakyvyn ja arjenhallintakyvyn kehittämistä.

Nuorille suunnattujen palvelujen keskinäisen toimivuuden ja vaikuttavuuden parantamiseksi on kunnissa oltava paikallisten viranomaisten monialainen nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, johon kuuluvat opetus-, sosiaali- ja terveystyö- ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat. Lisäksi verkostoon voi kuulua puolustushallinnon ja muiden viranomaisten edustajia. Verkosto on olemassa monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten ja verkosto toimii vuorovaikutuksessa nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Kunnat voivat koota myös yhteisen verkoston. Verkosto ei käsittele yksittäistä nuorta koskevia asioita.

6.9 Maahanmuuttajien ohjauspalvelut

Kotoutumisen edistämisestä annetun lain mukaan kuntien tehtävänä on maahanmuuttajien kotoutumisen edistäminen paikallistasolla. Toimenpiteistä ovat vastuussa sekä kunnat että työ- ja elinkeinotoimisto. TE-toimisto sopii kotoutumissuunnitelmassa maahanmuuttajan kanssa koulutuksesta, työnhausta ja sen tavoitteista sekä työnhakua tukevista ja työllistymistä edistävästä toimenpiteistä ja palveluista. Kunta sopii vastaavasti kunnan palveluista tai muista toimenpiteistä, jos maahanmuuttaja ei terveydentilansa, ikänsä, perhesyiden taikka näihin rinnastettavien syiden vuoksi voi tulla työvoimapalvelujen piiriin.

TE-toimistossa vasta Suomeen tulleet maahanmuuttaja-asiakkaat ohjataan ensin maahanmuuttajan alkukartoitukseen ja sen jälkeen henkilökohtaisen tarpeensa mukaisesti kotoutumistoimenpiteeseen; kuten työvoimakoulutuksena järjestettävään kotoutumiskoulutukseen tai muuhun kotouttavaan toimenpiteeseen, tai jos asiakkaan valmiudet niin sallivat, suoraan ammatilliseen koulutukseen tai työhön.

Kun maahanmuuttaja ei ole TE-toimiston asiakas, kotouttamistoimenpiteisiin ohjaamisesta vastaa asuinkunta. Kunnat ovat järjestäneet maahanmuuttajapalvelujaan eri tavoin. Joensuun Silta-keskuksessa palvellaan Joensuun seudun kuntia maahanmuuttajien kotouttamisen alkupalvelussa Joensuun kaupungin ja järjestöjen yhteistyönä. Lieksan kaupungin Koto-toimisto tuottaa maahanmuuttajien alkuvaiheeseen ja muuhun kotoutumisohjaukseen liittyviä kunnan palveluja lieksalaisille maahanmuuttajille. Useimmissa Pohjois-Karjalan kunnissa maahanmuuttajien kotoutuspalvelut sisältyvät sosiaalipalveluihin, josta maahanmuuttajat ohjataan tarpeidensa mukaisesti muihin kunnan ja muiden alueen toimijoiden palvelujen piiriin.

Kotoutumisvaiheen jälkeen maahanmuuttajat osallistuvat tavanomaisiin kaikille kuntalaisille suunnattuihin palveluihin.

6.10 Muut toimijat

Aikuisopiskelun tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelut – AIVO

[AIVO-ohjauspalvelun](#) toiminta perustuu Pohjois-Karjalan aikuisopiston, Karelia-ammattikorkeakoulun, Itä-Suomen yliopiston koulutus- ja kehittämisspalvelu Aducaten ja Pohjois-Karjalan TE-toimiston yhteistyöhön. AIVOn asiakaspalvelupisteessä Joensuussa tarjotaan keskitetysti tietoa, neuvontaa ja ohjausta aikuiskoulutuksen asioissa ja kysymyksissä mm. eri koulutusmuodoista ja tutkinnoista, alkavista koulutuksista, koulutukseen hakeutumisesta ja opintojen rahoitukseen liittyen. Toimintaperiaatteena on, että asiakasta ohjataan ja neuvotaan hänen kysymystensä ja tarpeidensa pohjalta riippumatta siitä, mistä taustaorganisaatiosta ohjaaja tulee.

AIVO toimii Joensuussa Pohjois-Karjalan TE-toimiston tiloissa ja mukana olevat koulutusorganisaatiot vastaavat neuvonnasta ja ohjauksesta sovittuina viikonpäivinä. Lisäksi AIVO esittelee palvelujaan omilla nettisivuilla (mm. verkko-ohjaus ja osaamisen kartoittaminen) ja on mukana erilaisissa maakunnan toimijoiden järjestämässä tapahtumissa esittelemässä aikuiskoulutuksen. Tiedottamisen kustannuksista vastaavat toimijat yhdessä. Toiminnan koordinoitavuus vaihtuu vuosittain. AIVOn toimintaa seuraa ja ohjaa mukana olevien tahojen edustajista muodostuva seurantaryhmä.

Neuvojille toimintaan luo haasteita aikuiskoulutuksen muuttuvan kentän hallinta ja ajantasainen tieto koulutuksista. Haasteena on myös mukana olevien organisaatioiden resurssien riittävyys, koska hankerahoitus päättyi vuoden 2010 lopussa.

Pohjois-Karjalan maakuntakorkeakoulu

[Pohjois-Karjalan maakuntakorkeakoulu](#) järjestää koulutusta, kehittämis- ja innovaatio-toimintaa sekä tarjoaa opinto-ohjausta ja neuvontaa. Toiminnan lähtökohtana ovat seudulliset koulutus-, osaamis- ja kehittämistarpeet. Mukana toiminnassa ovat Itä-Suomen yliopiston koulutus- ja kehittämisspalvelu Aducate, Humanistisen ammattikorkeakoulun Joensuun kampus, Pohjois-Karjalan kesäyliopisto ja toimintaa koordinoiva Karelia-ammatti-korkeakoulu. Toimijat osallistuvat maakunnassa järjestettäviin yleisötapahtumiin ja tiedottavat sekä neuvovat aikuisopiskelumahdollisuuksista. Maakuntakorkeakoulu järjestää myös omia infotilaisuuksia maakunnan alueella yhdessä paikallisten toimijoiden kanssa. Lieksan ja Nurmeksen kaupungeissa on kaupunkien palkkaamat osa-aikaiset koulutuskoordinaattorit, jotka paikallisesti neuvovat ja ohjaavat aikuisia opintoihin hakeutumisen ja opiskeluun liittyvissä kysymyksissä.

Kansalaisjärjestöjen työllisyysprojektit

Pohjois-Karjalassa toimii järjestöjen hallinnoimia työllisyyteen liittyviä projekteja vuositasolla noin 10–15. Niiden rahoitus koostuu pääosin ELY-keskuksen myöntämästä työllisyyspoliittisesta avustuksesta. Projekteissa asiakkaina on henkilöitä, joiden työttömyys on pitkittynyt. He työllistyvät palkkatuella järjestöjen erilaisiin työtehtäviin. Työjakson aikana heille tarjotaan työhönvalmennusta, jossa tuetaan siirtymistä työttömyydestä työhön tai koulutukseen. Työhönvalmentaja pohtii yhdessä asiakkaansa kanssa työ- tai koulutuspaikkavaihtoehtoja ja auttaa työ- ja koulutushakemusten tekemisessä. Työhönvalmentaja voi tukea asiakastaan vielä työsuhteen tai koulutuksen alkamisen jälkeenkin varmistaakseen onnistuneen siirtymän.

Koulutukseen siirtymisen kynnyksen madaltamiseksi on työllisyysprojekteissa toteutettu toppis-koulutusta. Siinä ammatillista koulutusta sisällytetään työsuhteeseen siten, että opiskelupäiviä on vain vähän ja oppiminen tapahtuu pääosin työtehtävien kautta. Palkkatukijakson aikana voidaan järjestää myös oppisopimuskoulutusta. Lista maakunnan työllisyyspoliittisista hankkeista on saatavissa <http://www.jelli.fi/lataukset/2013/03/projektien-yhteystiedot2013.pdf>

Kansaneläkelaitos ja Koulutusrahasto

[Kela](#) hoitaa Suomessa asuvien perusturvaa eri elämäntilanteissa. Opiskelijat voivat saada Kelasta erilaisia tukia peruskoulun jälkeisiin opintoihin. Yksi tuista on opintotuki. Sitä voi saada päätoimisiin opintoihin lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa tai korkeakoulussa. Opintojen aikana voi saada opintotukea, johon kuuluvat opintoraha, asumislisä ja opintolainan valtioneuvoston tuki, koulumatkatukea ja ateriatukea. Henkilökohtaiset Kela-neuvojat ottavat kokonaisvaltaisesti vastuuta asiakkaan neuvonnasta ja etuuksista silloin, kun tavalliset palvelut eivät riitä. Kela-neuvojat haastattelevat asiakkaan ja tapaavat hänet tarvittaessa. Jos asiakkaan kanssa sovitaan henkilökohtaisen Kela-neuvonnan palveluista, tehdään asiakkaan kanssa yhdessä Kelan palvelusuunnitelma.

[Koulutusrahasto](#) on työmarkkinaosapuolten (työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen) hallinnoima rahasto, jonka tehtävänä on edistää työssä tarvittavia valmiuksia myöntämällä tukea ammatilliseen koulutukseen ja kehittämiseen. Rahaston tehtävänä on lisäksi tiedottaa etuuksista, antaa neuvontapalvelua ja tehdä ehdotuksia toimialaansa koskevan lainsäädännön kehittämisestä. Rahaston etuuksia ovat palkansaajille ja yrittäjille maksettava aikuiskoulutustuki sekä ammatillisen näyttötutkinnon suorittaneille maksettava ammatitukintostipendi.

6.11 Valtakunnalliset palvelut

Työlinja ja Yritys-Suomi

Työ- ja elinkeinoministeriön ylläpitämät [Työlinja](#) ja [Yritys-Suomi](#) -puhelinpalvelut antavat yleisneuvontaa TE-palveluista sekä opastusta verkkopalvelujen käyttöön. Työlinja antaa henkilöasiakasneuvontaa, koulutusneuvontaa ja uraohjausta. [Koulutusneuvonnasta](#) saa tietoa opiskeluun liittyvistä asioista, opintojen rahoituksesta sekä tietoa eri ammatteista ja niihin johtavista koulutuksista. [Uraohjaukseen](#) voi ottaa yhteyttä, kun tarvitaan psykologin ohjausta esim. ura- tai ammatinvalinta-asiassa tai työ- tai opiskeluongelmassa.

Oppijan verkkopalvelu

[Oppijan verkkopalvelut](#) -hankkeen kokonaisuuden toteutuksesta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö. Palvelukokonaisuus rakentuu vaiheittain ja viimeiset osat palveluun toteutuvat vuoden 2015 aikana.

Oppijan verkkopalvelun kautta voi esimerkiksi etsiä ja vertailla koulutusvaihtoehtoja, ilmoittautua esiopetukseen tai perusopetukseen, hakea sähköisesti peruskoulun jälkeiseen koulutukseen, korkeakouluun tai aikuiskoulutukseen, suunnitella opintoja henkilökohtaisten opetussuunnitelmien välinein ja tarkistaa omat opintohistoriatietonsa ja hyödyntää niitä muussa sähköisessä asiointissa kuten työnhaussa

Osaan.fi

Opetushallitus ylläpitää [Osaan.fi](#) verkkopalvelua, jota voi hyödyntää osaamisen arvioinnissa joko ennen opintoja tai opintojen aikana.

CIMO

[CIMO](#) on kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön asiantuntija- ja palveluorganisaatio ja se toimii opetus- ja kulttuuriministeriön alaisena itsenäisenä virastona. CIMOn perustehtävänä on edistää suomalaisen yhteiskunnan kansainvälistymistä koulutuksen, työelämän ja kulttuurin alueilla sekä nuorison keskuudessa ja se pitää yllä mm. Maailmal-le.net -verkkopalvelua. CIMOn neuvontapalveluista voi kysyä opiskelusta ja työharjoittelusta ulkomailla, kansainvälisestä nuorisotoiminnasta sekä muista kansainvälistymisen vaihtoehdoista.

7. Ohjauksen koulutus ja kehittämistoiminta

7.1 Ohjauksen koulutusohjelmat ja täydennyskoulutus

Ohjauksen koulutusohjelmat

Itä-Suomen yliopiston ohjauksen koulutus on toinen kansallisista ohjauksen yliopistollisen koulutuksen yksiköistä. Se vastaa osaltaan kansallisesta opinto-ohjaajien koulutus-tehtävästä ja alan yliopistollisesta tutkimuksesta. Ohjauksella oppiaineena ja tiedonalana on perusta ohjaus- ja neuvontapsykologiassa sekä kasvatustieteissä. Ohjauksen koulu-tuksessa tutkitaan ja kehitetään ohjauksen ammattikäytäntöjä ja opiskellaan oppilaan- ja opinto-ohjaajiksi.

Itä-Suomen yliopiston ohjauksen koulutuksen suuntautumista koulutuksen, ammattien ja työn maailmaan voidaan laajemmin kutsua elämänuraohjaukseksi (career guidance and counselling). Tutkimuksen keskeisinä alueina ovat ohjausprosessit, ohjauksen pal-velujärjestelmät sekä yksilöiden ja yhteisöjen elämänkulut ja koulutuspolut ja elämässä suunnanotto.

Ohjauksen koulutus toteuttaa seuraavia koulutusohjelmia:

- Opinto-ohjaajan koulutus 300 op
- Ohjausalan maisteriopinnot 120 op
- Erilliset opinto-ohjaajan opinnot 60 op

Ohjauksen täydennyskoulutus

Itä-Suomen yliopisto toteuttaa ohjausasiantuntijuutta kehittäviä projekteja ja toteuttaa mahdollisuuksien mukaan ohjausalan ja opinto-ohjaajien täydennyskoulutus-ta. Koulutus- ja kehittämispalvelu Aducate tarjoaa mm. 20 opintopisteen Ohjausta työhön ja elämään koulutuskokonaisuuden, jonka tavoitteena on kehittää ohjaustoimintaa sekä ohjaus- ja tukipalvelujen laatua perus- ja toisella asteella. Koulutusten kautta vah-

vistetaan ohjaajien, opettajien ja rehtoreiden ohjauksellista osaamista siten, että holistisen ohjauksen mallin mukaiset opiskelun ja urasuunnittelun tukipalvelut sekä elinikäisen ohjauksen strategiassa esitetty tahtotila toteutuvat.

Itä-Suomen aluehallintovirasto järjestää opetus- ja kulttuuriministeriön aluehallintoviranomaisena yhteistyössä ELY-keskusten kanssa opetushenkilöstön täydennyskoulutusta, josta osa suuntautuu ohjaushenkilöstölle. Näistä merkittävin on vuosittain järjestettävät Itä-Suomen ohjauksen koulutuspäivät. Lisäksi Pohjois-Karjalan ELY-keskus järjestää osana elinikäisen ohjauksen edistämistä ohjaushenkilöstölle suunnattuja ajankohtaisia info- ja muita koulutuspäiviä joko omana toimintana tai yhteistyössä muiden tahojen kanssa.

Koulutus- ja kehittämiskeskus Salmia järjestää erityisesti TE-hallinnon henkilöstölle ohjausosaamista kehittävästä koulutusta ja Opetushallitus opetusalan henkilöstölle suunnattua koulutusta.

7.2 Ohjauksen keskeisiä kehittämishankkeita

Ohjausosaamista ja erityisesti siirtymävaiheiden palveluja on kehitetty monissa ESR-rahoitteisissa hankkeissa 2013 päättyvällä rakennerahastokaudella. Keskeisimpiä näistä on kuvattu seuraavassa osiossa. Vaikka hankkeet ovatkin pian päättymässä, niissä luotuja hyviä toimintamalleja tulee pyrkiä vakinaistamaan. Myös tulevassa rakennerahasto-ohjelmassa 2014–2020 on nuorten tukeminen, elinikäinen oppiminen ja siirtymävaiheiden kehittäminen näkyvästi esillä.

1. Nuorten tuki

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän hallinnoimassa Nuorten tuki -hankkeessa (1.12.2009–30.9.2014) kehitetty Avoin ammattiopisto ja Ohjaamo-toimintamalli on havaittu hyväksi keinoksi auttaa nuoria polulla kohti ammattia ja kiinnittymistä yhteiskuntaan. Työ- ja elinkeinoministeriö yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa valmistelee Ohjaamo -toimintamallin käyttöönottoa valtakunnallisesti. Suunniteltu malli noudattelee suurelta osin tässä hankkeessa luotua mallia.

Ohjaamo tarjoaa matalan kynnyksen ohjauspalveluita, joihin nuoren on helppo tulla. Ohjaamo antaa tietoa, ohjausta ja neuvontaa erilaisista koulutuksen ja työelämän vaihtoehtoista. Avoimen ammattiopiston opinnot ovat työvoimapoliittista koulutusta ja ne voidaan tunnustaa osaksi ammatillisia perustutkintoja. Koulutukseen hakeudutaan tulella Nuorten tuki -hankkeen Ohjaamon asiakkaaksi. Opintojensa aikana opiskelija saa tukea ja ohjausta omien oppimisvalmiuksiensa kartoittamiseen, ammatinvalintaan, ammatillisten opintojen aloittamiseen tai loppuun viemiseen.

Yrityksillä on ollut suuri merkitys uusien urapolkujen rakentumisessa. Yli 70 pohjois-karjalaista yritystä on tarjonnut hankkeen nuorille mahdollisuuden tulla työharjoitteluun, työssäoppimaan tai palkattuun työhön. Osalla tavoitteena on saada työelämäkokemuksia ammatinvalinnan tueksi, osa on harjoittelujaksolla hakemassa kokemusta alal-

ta, jonne aikoo hakeutua ja osa opiskelee jo Avoimen ammattiopiston kautta tutkintoa tai tutkinnon osaa ammatillisin tavoittein. Osa Avoimen ammattiopiston ammatillisista opintopoluista pyritään toteuttamaan työvaltaista opiskelua hyödyntäen.

Hankkeen kautta yrityksiin harjoittelemaan tulevat nuoret saavat tukea uraohjaajilta ja yrityksen kanssa voidaan tehdä erimittaisia harjoittelusopimuksia tavoitteista ja lähtötilanteesta riippuen. Harjoittelu voikin toimia molemminpuolisena koeaikana sekä yrittäjälle että nuorelle, minkä jälkeen tarkastellaan vaihtoehtoisia toimintatapoja.

2. Nuorten yhteiskuntatakuu todeksi

Pohjois-Karjalan aikuisopiston hallinnoima Nuorten yhteiskuntatakuu todeksi -hanke (1.4.2012 - 30.6.2014) tukee Nuorisotakuuta ja sen välittömänä kohderyhmänä ovat alle 30-vuotiaat työttömät tai työttömyysuhan alaiset pohjoiskarjalaiset. Keskeisimmän kohderyhmän muodostavat ammatillisen tutkinnon suorittaneet.

Hankkeen keskeisenä sisältönä on työvalmennus, joka tarkoittaa työllistymisen mahdollisuuksien kartoittamista ja siihen liittyvää ohjausta, tukea ja valmennusta, työpaikoille jalkautuvaa työssä oppimisen tukea ja ohjausta sekä työelämäjaksojen jälkeistä seurantaa ja ohjausta sekä tuetun työllistymisen mahdollisuuksista tiedottamista.

Tämän tyyppinen sisältö on relevantti niille asiakkaille, joilla on alan tutkinto jo suoritettuna ja siten perusvalmiudet siirtyä työelämään. Kuitenkin erityisesti vähäisen työkokemuksen varassa olevien nuorten kiinnittyminen työelämään on usein hankalaa. Ammatillisesta tutkinnosta huolimatta osalla nuorista yleiset työelämävalmiudet ovat puutteelliset.

Työvalmennus toimintatapana ei ole vakiintunutta, minkä vuoksi se on usein uusi asia niin nuorille kuin myös työelämän eri tahoille. Parhaimmillaan kuitenkin kolmikantainen yhteistyö nuoren, työnantajan ja hankkeen työvalmentajan kanssa on avointa ja keskustelevaa sekä erimielisyyksiä ennalta ehkäisevää. Nuorella ja työnantajalla voi olla erilaiset käsitykset työelämään tai työtehtäviin liittyvistä asioista, jolloin juuri työpaikan ulkopuolinen työvalmentaja voi olla tarpeen. Myös työssä oppimisjakson päättyessä kolmikantainen yhteistyö on osoittautunut hyväksi käytännöksi.

Hankkeen tavoitteena on myös ammatillisen osaamisen kehittäminen kartoittamalla opiskelumahdollisuuksia ja tarvittaessa hankkimalla koulutusta henkilökohtaistamisen periaatteella ja TE-toimiston kautta yksilöllisten opintopolkujen avulla. Asiakkaiden siirtyminen eri toimijoiden palvelujen välillä on hoidettu saattaen. Asioiden sopiminen yhdessä asiakkaan, työ- ja elinkeinotoimiston ja hankkeen kesken on osoittautunut taroituksenmukaisesti.

Lisäksi osana hanketta tarjotaan Työvalmennuksen erikoisammattitutkinnon suorittamismahdollisuutta yhteistyötahoille ja hankkeen henkilöstölle.

3. Sujuva väylä ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun

Sujuva väylä on Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymän ja Karelia ammattikorkeakoulun yhteistyönä toteuttama hanke (1.3.2013 - 30.4.2015). Hankkeen tavoitteena on luoda sujuva AMK-opintoväylä ammatilliselta toiselta asteelta ammattikorkeakouluun Pohjois-Karjalassa. Työn tuloksena tehostetaan opiskeluprosesseja ja lyhennetään kokonaisopintoaikoja sujuvoittamalla opiskelijan siirtymistä ammatilliselta toiselta asteelta ammattikorkeakouluopintoihin. Hankkeessa kehitetään yhteisellä suunnittelulla opiskelijarekrytointia, lisätään opiskelijoiden ja opettajien vuorovaikutusta myös opiskelujen aikana, pyritään vahvistamaan koulutuksen vetovoimaa ja vähentämään opintojen keskeyttämistä.

Hankkeessa kehitetään uusia toimintatapoja opiskelijoiden ohjaukseen ja urasuunnitteluun yhteistyössä ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulun kesken. Tavoitteena on kehittää malleja, joiden avulla toisen asteen opiskelijat voisivat suorittaa korkeakouluopintoja jo ammatillisen perustutkinto-opintojen aikana. Hankkeessa kehitetään tietotusta ja ohjaustoimintaa sekä tapoja ja prosesseja, joiden avulla ammatillisen toisen asteen opiskelijoiden valmiudet selviytyä korkeakouluopinnoista paranevat.

4. Korkeasti koulutettujen työllistymis- ja ohjauspalvelujen kehittämishanke (KORKO)

Aducaten hallinnoima KORKO -hanke (1.8.2011 - 31.12.2013) tarjoaa yliopisto-opiskelijoille maksutonta työelämäohjausta, -koulutusta ja -kontakteja sekä tietoa työelämän tarpeista ja mahdollisuuksista. Tavoitteena on tukea korkeakoulutettujen työelämään siirtymistä kehittämällä ja vahvistamalla työllistymis- ja ohjauspalveluja. Käytännössä tämä tarkoittaa, että projektin yhteistyötahojen kanssa kehitetään sellaisia käytäntöjä, joilla opiskelijoiden osaaminen ja työmarkkinoiden tarpeet kohtaavat ja tulevat näkyviksi.

5. Toimijuuden tuki: koulutus- ja työsiirtymät, toimijuus ja ohjaus

Toimijuuden tuki on Itä-Suomen yliopiston hallinnoima hanke (1.9.2012-30.4.2015), jonka tavoitteena on kehittää ohjausta kansalaisten toimijuuden tukena erilaisissa koulutus- ja työsiirtymissä ja muutostilanteissa. Hanke järjestää koulutusta, seminaareja, käytäntö-tutkimustapaamisia, verkostotapaamisia ja työpajoja. Tapahtumiin voivat osallistua ohjaustyötä tekevät eri hallinnonaloilta sekä yliopiston omat opiskelijat.

6. Tapausjäsenitys ohjausosaamista ja verkostotyötä uudistavana resurssina

Pohjois-Karjalan ELY-keskus tuottaa OKM:n erillisrahoituksella ohjausosaamista edistävän pilottikoulutushankkeen vuosien 2012-2014 aikana. (Sisällöntuottajana on Laudito Oy.) Koulutuksen tavoitteena on perehdyttää osallistujat asiakaskohtaisen tapausjäsenityksen käyttöön ohjauksessa. Koulutukseen osallistuu ohjaustyön ammattilaisia sekä opetus- että TE-hallinnosta. Koulutuksen suorittaneilla on mahdollisuus toimia jatkossa tutoreina uusille koulutusryhmille ja näin syventää ohjausosaamista maakunnassa.

8. Keskeisiä koulutus- ja työelämäsiirtymiä

Ihmisen elämänsä aikana on useita riskialttiita siirtymiä koulutus- ja työpolulla. Yhteiskunnan ja ihmisten elämänsä monimuotoistuminen on lisännyt siirtymien määrää sekä todennäköisyyttä. Siirtymiä tapahtuu kouluasteiden ja koulutusmuotojen sisällä, koulutuksesta työhön, työttömyyden ja työn välillä, työn sisällä ja työstä työhön, työkyvyttömyyden ja työn välillä sekä työstä eläkkeelle. Siirtymien sujuvaan toteutumiseen tarvitaan riittäviä yhteiskunnan tukirakenteita, palveluita ja tietysti ihmisten omaa aktiivista toimintaa. Siirtymän riskeinä ovat jumittuminen ja putoaminen palveluverkoista.

Ohjauspalvelut ovat keskeinen osa tätä ns. aktiivisten siirtymien tukea. Ohjauksen keskiössä tulee olla yksilöllisten siirtymien tukeminen ja siirtymien esteiden poistaminen tai ainakin vähentäminen. Tämä tuo uudenlaista haastetta ohjausosaamiseen niin yksilötyön kuin verkostotyön kannalta. Koulutus- ja työpolun siirtymissä on lähes aina kyse myös eri palveluorganisaation välisistä rajapinnoista, mikä edellyttää ohjaustoiminnalta sujuvaa yhteistyötä, palveluverkon tuntemusta ja yhteisten toimintamallien rakentamista siirtymävaiheen tueksi.

Seuraavassa on kuvattu keskeisiin koulutus- ja työelämäsiirtymiin liittyviä toimintamalleja ja täällä kehitettyjä hyviä käytänteitä mutta myös siirtymien tukeen liittyviä kehittämishaasteita.

8.1 Perusopetuksen jälkeinen siirtymä

Siirtymää tukevia toimintamalleja

Peruskoulun päättöluokkalaiset ovat vierailleet sekä eri ammatillisissa oppilaitoksissa että alueensa lukioissa. Oppilaanohjauksen tunneilla he ovat tutustuneet eri koulutusaloihin, oppilaitoksiin ja tehneet koulutusvalintaansa tukevia tehtäviä ja harjoituksia. Heidän työelämäntutoutta on pyritty lisäämään työelämään tutustumisjaksojen avulla. Oppilaanohjaajan antama henkilökohtainen ja ryhmäohjaus tukee osaltaan jatko-opintovalintaansa tekevää nuorta valinnoissaan. Päättöluokkalaisten huoltajille on kerrottu vanhempainilloissa toisen asteen eri koulutusmahdollisuuksista, yhteishausta ja kuinka menetellään, jos nuori ei saa yhteishaussa kesäkuussa opiskelupaikkaa.

Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä (PKKY) lähettää ennen yhteishakua alueen peruskoulujen opinto-ohjaajille ja erityisopettajille tietoa koulutustarjonnastaan, tukipalveluistaan sekä harkintaan perustuvan haun mahdollisuuksista. PKKY on julkaissut vuosittain peruskoulunsa päättävälle tarkoitettua eri ammatillisen koulutuksen tutkintoja kuvaavaa esitteen. Myös Joensuussa toimivat lukiot ovat antaneet 9.-luokkalaistilaisille esitteen, jossa kuvataan kaupungissa toimivien lukioiden erityispiirteitä ja ainetarjontaa. Lisäksi monet erityisoppilaitokset (esim. Luovi), kymppiluokkatoimintaa järjestävät oppilaitokset ja erityistehtävän saaneet lukiot tiedottavat koulutustarjonnastaan.

Ilman opiskelupaikkaa jääneet, saamaansa opiskelupaikkaansa tyytymättömät ja muuten ohjausta tarvitsevat ovat saaneet jälkiohjausta peruskoulun päättymisen jälkeenkin. Oppilaanohjaaja (tai joissakin kouluissa myös erityisluokkansa ohjauksesta vastaava erityisluokanopettaja) on ollut kesäkuussa toisen asteen yhteishaun tulosten tultua julki yhteydessä ilman opiskelupaikkaa jääneeseen ja tarvittaessa hänen huoltajaansa. Oppilasta on ohjattu hakemaan tarjolla oleviin koulutusvaihtoehtoihin.

Pohjois-Karjalassa on käytössä Nivelvaiheen tiedonsiirtolomake, jonka avulla kuvailaan peruskoulusta toiselle asteelle siirtyvän opiskelijan vahvuuksia, koulun käynnin sujuvuutta, yksilöllisiä opetusjärjestelyjä sekä hänen tarvitsemiaan tukitoimenpiteitä. Lomakkeen tarkoituksena on parantaa nivelvaiheen tiedonsiirtoa ja sujuvoittaa nuoren opintoja toisella asteella. Nuori täyttää lomakkeen yhdessä erityisopettajan tai oppilaanohjaajan kanssa, ja huoltaja kirjoittaa lomakkeeseen omat havaintonsa. Lomake toimitetaan huoltajan suostumuksella syksyllä Nivelvaiheen tiedonsiirtopalaverissa oppilashuolto-henkilöstölle siihen oppilaitokseen, johon oppilas siirtyy opiskelijaksi. Nivelpalaveri on merkittävä osa erityisen tuen tarpeen kartoitusta ja opiskelijoiden HOPS-prosessia.

Kehittämistarpeita

Ammatillisen koulutuksen opiskelijavalinnan perusteita (pisteytystä) on muutettu entisestään siten, että turvataan suoraan peruskoulusta hakevien pääsy toisen asteen ammatillisiin opintoihin. Tämä uudistus on monien peruskoulunsa päättävien kannalta hyvä. Samalla kuitenkin muodostuu tilanne, jossa jo opiskelupaikan saaneen nuoren on vaikea vaihtaa toiseen koulutukseen tai ainakin menettelytavat tämän osalta ovat vielä epäselvät. Edellä kuvattu ammatillisen koulutuksen pisteytyksen muutos heijastuu myös peruskouluihin. Mitä tekevät ne nuoret, jotka ovat peruskoulun päättyessä epävarmoja, minne hakisivat? Tarvitaanko lisää 10-luokkia tai valmentavia koulutuksia?

Peruskoulunsa päättävien siirryessä toiselle asteelle tulisi kiinnittää huomiota nuoriin, joilla on peruskoulunsa päättövaiheessa heikko koulutusmotivaatio, ja jotka eivät kaikesta saamastaan tuesta huolimatta tiedä, minne hakisivat. Toinen suurta huomiota vaativa päättöluokkalaisten ryhmä on runsaasti koulusta poissaolleet. Näiden nuorten siirtymää toiselle asteelle ja opintoihinsa sitoutumista voidaan tukea mm. Etsivän nuorisotyön avulla.

Tällä hetkellä monissa Pohjois-Karjalan kunnissa oppilaanohjaaja on yhteydessä Etsivään nuorisotyöhön, niiden oppilaiden kohdalla, joiden hän pelkää olevan syrjäytymisvaarassa. Syrjäytymisvaarassa oleva nuori on kohdannut hänelle ennestään tuntemattoman Etsivän nuorisotyön työntekijän monesti vasta kesällä. Nivelvaiheen yhteistyötä voitaisiin tehostaa entisestään siten, että Etsivän nuorisotyön työntekijä tulisi käymään jo kouluaikana 9.-luokkalaisten luona, jolloin oppilaat voisivat tutustua häneen. Näin opintoihinsa toiselle asteelle heikosti motivoituneet tai keskeyttämistä pohtivat voisivat keskustella tutun ihmisen kanssa. Lisäksi on huomattava, että Etsivää nuorisotyötä tekevien määrä vaihtelee suuresti kunnittain, joten eri kunnissa asuvat nuoret ovat eriarvoisessa asemassa keskenään.

Oppilaanohjaajan työ vaatii jatkuvaa jatko- ja täydennyskoulutusta. Heillä tulee olla uusien tietojen työelämän, koulutuksen, yhteiskunnan ja hakujärjestelmien muutoksista sekä oppilaiden ohjaamisesta. Tämän vuoksi Pohjois-Karjalan kunnissa perjantait on syytä

varata oppilaanohjaajien verkosto-, yhteistyö- ja koulutuspäiviksi, eikä perjantaille tule sijoittaa esim. oppitunteja (kuten joissakin kouluissa on tehty).

Eduskunnan sivistysvaliokunta on todennut jo 2007, että yhtä päätoimista opinto-ohjaajaa kohti voi olla enintään 250 oppilasta ja kaksinkertaisina oppilaina lasketaan maahanmuuttajataustaiset oppilaat, erityisoppilaat ja lisäopetuksen opiskelijat. Sivistysvaliokunta on todennut, että riittävällä henkilökohtaisella ohjauksella voidaan varmistaa tulevan koulutus- ja uravalinnan osuvuutta ja ehkäistä siten myöhempää opintojen keskeyttämistä. Pohjois-Karjalan kunnissa oppilaanohjaajien ohjattavien määrä vaihtelee melko paljon. Jotta taataan pohjoiskarjalaisten oppilaiden koulutus- ja uravalintojen osuvuus ja ennaltaehkäistään opintojen keskeytymistä, tulee myös maakunnassamme noudattaa sivistysvaliokunnan asettamaa rajaa ohjattavien määrästä.

8.2. Lukion jälkeinen siirtymä

Siirtymää tukevia toimintamalleja

Lukioaikaisessa opinto-ohjauksessa jatko-opintojen suunnittelu ja ajatusten työelämään suuntaaminen nousevat esille ohjauksen perustavoitteissa. Jo lukioon hakevaa peruskoulun päättöluokkalaista eli tulevaa lukiolaista kannustetaan miettimään, mihin hän haluaisi lukion jälkeen hakeutua, jotta kurssivalinnoista tulisi omannäköinen kokonaisuus.

Tyypillisiä lukion ohjauksen työtapoja, joilla nuoria aktivoidaan miettimään omaa jatkokoulutustaan ja vastaanottamaan ja hakemaan työelämätietoutta opinto-ohjauksen luokkatuntien, henkilökohtaisen ohjauksen ja aineenopettajan antaman ohjauksen ohella ovat eri koulutusalojen edustajien ja työelämän edustajien vierailut koululla, oppilaitosvierailut, messut ja yritysvierailut. Yleensä opiskelijat kokevat hyödylliseksi sellaiset oppilaitosvierailut, joissa pääsee kurkistamaan kunnolla sisälle opiskelijamaailmaan. Etenkin toiminnalliset oppilaitos- ja yritysvierailut koetaan hyödyllisiksi. Sen sijaan messutyyppisiä tapahtumia opiskelijat eivät aina koe mielekkäiksi ja niiden anti jää vähäiseksi.

Kehittämistarpeita

Suuri osa lukioon hakeutuvista ei vielä alkuvaiheessa tiedä, minkä tyyppiselle alalle aikoo suunnata, mikä saattaa joidenkin opiskelijoiden kohdalla aiheuttaa uupumista, koska he opiskelevat kaiken varalta mahdollisimman laajasti eri oppiaineita. Lukion jälkeen opiskelijoilla on edessä monia koulutusvaihtoehtoja. Pulmaksi muodostuu kuitenkin se, etteivät kaikki pääse haluamalleen alalle tai oppilaitostyyppiin, joten lukion ohjauksessa pohditaan aina myös vaihtoehtoisia reittejä kohti työelämää.

Yksi lukion ohjauksen suurimmista haasteista on tukea nuorten ammatillisen suuntautumisen kehittymistä ja saada se syntymään etenkin niiden opiskelijoiden kohdalla, jot-

ka ovat hakeutuneet lukioon hyvin selkiytymättömillä tulevaisuudensuunnitelmilla. Jotkut opiskelijat eivät kiinnostu työelämätietaudesta eivätkä jatkokoulutuksen maailmasta vielä edes toisen lukiovuoden aikana, ja heidän aktivoimisensa on yksi asia, jossa lukiossa on ohjauksellista kehittämistarvetta. Yksi kehittämismalli voisi olla Lukio-TET, jollaista on joissakin lukioissa (esim. Nurmeksen lukio) käytetty toisen vuosikurssin opiskelijoille. Tällöin opiskelija pääsee opintojensa ohella pohtimaan myös tulevaisuudensuunnitelmiaan. Lukion opinto-ohjauksessa tärkeä osa-alue onkin opiskelijoiden motivoiminen jatko-opintoihin ja työelämään.

Valitettavan monet jatkokoulutustapahtumat, kuten muun muassa Itä-Suomen yliopiston abipäivä, on suunnattu vasta kolmannen vuoden opiskelijoille. Olisikin hyvä, jos toisen vuoden opiskelijoille järjestettäisiin vastaavia tapahtumia. Samoin lukion ohjauksen, ja samalla koko oppilaitoksen toimintakulttuurin kehittämiskohteena tulisi olla työelämäyhteyksien luominen ja ylläpitäminen sekä yrittäjyyskasvatus.

Koska haku lukion jälkeiseen koulutukseen tehdään itsenäisesti siinä vaiheessa opintoja, jolloin ei enää käydä päivittäin koululla, opinto-ohjaaja ei aina edes tiedä, mihin nuori loppujen lopuksi haki vai hakiko hän mihinkään. Tämä tilanne muuttunee siinä vaiheessa, kun eri koulutusasteiden haut yhdistyvät Opintopolkuun, mikä helpottaa opinto-ohjaajan jälkiohjaustyötä. Toki jälkiohjauksen pitäisi siinä vaiheessa ottaa huomioon myös opinto-ohjaajan työaika määriteltäessä. Tällä hetkellä lukion jälkeen ilman koulutuspaikkaa jääneille ei yleensä tarjota samanlaista systemaattista jälkiohjausta kuin perusopetuksessa. Todellisuudessa kuitenkin osa opiskelijoista ottaa mielellään yhteyttä tuttuun opinto-ohjaajaan, vaikka yhteyksiä TE -toimistoon ja muihin ohjauspalveluihin on koetettu luoda.

8.3 Ammatillisen koulutuksen jälkeinen siirtymä

Siirtymää tukevia toimintamalleja

Ammattiin opiskeleva voi opintojensa aikana painottaa opintojaan eri tavoin. Esimerkiksi ne opiskelijat, jotka ovat kiinnostuneita jatkamaan opintojaan valmistumisensa jälkeen esimerkiksi korkea-asteella, voivat valmentautua jatko-opintoihin joko suorittamalla kahden tutkinnon tai parantaa äidinkielen, vieraiden kielten tai matemaattisten aineiden osaamistaan sekä yleisiä opiskeluvalmiuksiaan opiskelemalla ammattitaitoa täydentäviä, yhteisiä tutkinnon osia normaalia enemmän ja/tai suorittamalla ammattikorkeakouluopintoihin valmentavia opintoja tai valitsemalla opintoja esimerkiksi ammattikorkeakoulun tarjonnasta. Vastaavasti ne opiskelijat, jotka aikovat siirtyä suoraan työelämään valmistumisensa jälkeen, voivat hyödyntää opinnoissaan huippuosajaksi valmentautumisen, laajennetun työssäoppimisen tai oppisopimuskoulutuksen (kuten 2+1 -mallin) tarjoamia mahdollisuuksia sekä painottaa opinnoissaan halutessaan kansainvälisyyttä.

Opinto-ohjaajat ja ryhmäohjaajat käyvät valmistuvien opiskelijoiden kanssa henkilökohtaisia ohjauskeskusteluja, joissa kartoitetaan opiskelijan suunnitelmia valmistumisen jälkeen. Opinto-ohjaajat auttavat myös konkreettisesti esim. sähköisessä haussa. Ohja-

uksen aikana opiskelijoita opastetaan myös ansioluettelon ja työhakemuksen tekemisessä. Heille kerrotaan, miten työhaastatteluihin valmistaudutaan ja miten niissä käyttäydytään. Tarvittaessa taitoa voidaan myös harjoitella.

Valmistuville opiskelijoille tarjotaan mahdollisuutta osallistua tiedotustilaisuuksiin, joissa kerrotaan eri jatko-opintovaihtoehdoista. Esillä ovat mm. ammattikorkeakoulutus, yliopistokoulutus, ammatti- ja erikoisammattitutkinnot sekä oppisopimuskoulutus. Yleensä tiedotustilaisuuksissa on eri tahojen edustajia (sekä henkilöstöä että opiskelijoita) kertomassa koulutustarjonnasta ja opiskelukokemuksista. Valmistuvilla opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua myös yliopiston abi-päivään. Joskus voidaan tehdä päivän tai kahden vierailuita jatko-opintopaikoissa.

Opiskelijoilla on mahdollista saada ohjausta myös valmistumisen jälkeen, jos he itse haluavat. Jälkiohjauksessa keskustellaan esimerkiksi niistä vaihtoehdoista, joita valmistuneella on. Avun tarvetta saattaa olla esimerkiksi hakemusten täyttämässä. Opinto-ohjaaja voi antaa vinkkejä myös mahdollisista työpaikoista.

Kehittämistarpeita

Ammatillisen koulutuksen päätyminen sekä siirtyminen työelämään, jatko-opintoihin tai armeijaan on nuoren aikuisen elämässä suuri muutos. Ammatillisen koulutuksen päätyttyä nuoren tulisi olla jo melko kypsä löytämään itsenäisesti oma paikka yhteiskunnassa. Ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksessa ei ole kiinnitetty valmistumisvaiheeseen yhtä paljon huomioita kuin ensimmäiseen nivelvaiheeseen, jolloin nuori siirtyy peruskoulusta ammatillisiin opintoihin. Ohjauksen painopiste on ollut nivelvaiheen ohella opintojen aikaisessa ohjauksessa.

Yhteiskuntaan kiinnittymisen kannalta opintojen päättövaihe on kuitenkin merkittävä vaihe. Toinen nivelvaihe vaatii selkeästi uusien mallien kehittelyä ja toimivien tapojen etsimistä ja kokeilua yhteistyökumppaneiden kanssa. Kehittelytyössä tulisi huomioida jatko-opintoihin kykenevät nuoret, mutta samalla huomioida erityisesti myös lisätukea vaativat nuoret. Haasteellista on varmistaa, että ammatillisten oppilaitosten henkilökunta ja opiskelijahuollon toimijat tuntevat riittävän hyvin alueelliset erityispalvelut, jotka voivat tarjota lisätukea sitä tarvitseville.

8.4 Korkea-asteen koulutuksen jälkeinen siirtymä

Karelia-ammattikorkeakoulu

Siirtymää tukevia toimintamalleja

AMK-opintoihin sisältyvä harjoittelu vahvistaa työelämätaitoja ja luo opiskelijoille kontakteja työelämään. Harjoittelujen lisäksi työelämäkytkentää luodaan opintoihin kuuluvilla projektitöillä ja opinnäytetyöllä. Työelämäläheisyyttä vahvistetaan entisestään vuonna 2014 voimaantuleville uusilla opetussuunnitelmilla. Opiskelijoiden ammatillista kasvua tuetaan vuosittain käytävillä kehityskeskusteluilla. Aikaisemmin hankitun osaa-

misen tunnistaminen ja tunnustaminen (AHOT) on vakiintumassa kaikissa koulutusohjelmissa. Karelia-ammattikorkeakoulussa on käynnissä Laadukas ohjaus, sujuva oppiminen -kehittämishanke, jossa suunnitellaan ja toteutetaan varhaisen tuen toimintamalli (VARTU) ja lisätään kaikkien opettajien ohjausosaamista. Opinto-ohjaajat antavat ura-ohjausta.

Avoin ammattikorkeakouluopiskelu mahdollistaa tutustumisen AMK-opintoihin ennen varsinaiseksi opiskelijaksi hakeutumista ja se mahdollistaa myös tavoitteellisen opiskelun [polkuopiskelijana](#).

Kehittämistarpeita

Opiskelijoiden uupuminen ja mielenterveyteen liittyvät kysymykset huolestuttavat. AMK-opiskelijoille ei ole tarjolla opiskelupaikkakunnalla riittävästi palveluja. Kansainväliset opiskelijat ovat erityisen eriarvoisessa asemassa terveydenhuoltopalvelujen osalta.

Korkeakoulujen yhteishakujärjestelmä edellyttää opiskelijalta varmoja valintoja. Tämä aiheuttaa uusia haasteita neuvonnassa ja ohjauksessa ennen valintojen tekemistä. Ammattikorkeakoulussa ohjaukselle tulee entistä suuremmat haasteet sellaisten opiskelijoiden opintojen loppuun saattamisessa, jotka opintojen aikana toteavat tehneensä virheellisen opiskelupaikkavalinnan.

Myös opintotuki tiukkenee ja vaatii opiskelijoilta pysymistä opiskelun rytmissä entistä vahvemmin. Maakunnan alueella työvoiman osaamistason kohottaminen on haaste AMK-aloituspaikkojen vähentämisen jälkeen.

Uraohjaus on ammattikorkeakoulussa tunnistettu kehittämiskohteeksi.

Itä-Suomen yliopisto

Siirtymää tukevia toimintamalleja

Opetussuunnitelmiin integroitu koko opintojen kattava hops eli henkilökohtainen opintojen suunnittelu on keino taata riittävä ohjaus läpi opintojen. Hops -ohjaaja on tietylle opiskelijaryhmälle nimetty vastuopettaja tai muu ohjaaja, joka tukee ja seuraa ryhmäänsä kuuluvien hops - työskentelyä, opinto- ja urasuunnitteluprosessien näkökulmasta. Hops -ohjaajalla on aktiivinen rooli opiskelijoiden opintojen edistymisen seurannassa ja tarvittavan erityisohjauksen piiriin ohjaamisessa. (Perustutkinto-opiskelijoiden ohjauksen toimenpideohjelma 2011–2013)

[Ura- ja ohjauspalveluissa](#) keskitytään opiskelijoiden työelämäorientaation ja työelämään siirtymien tukemiseen. Ura- ja ohjauspalvelut järjestävät kaikille opiskelijoille avoimia Urasuunnittelu ja portfolio- sekä Työnhakuvalmennuskoulutuksia. Lisäksi opiskelijoilla on mahdollista saada henkilökohtaista uraohjausta.

Uraohjaajat täydentävät palveluillaan omassa oppiaineessa tarjolla olevaa ohjausta ja neuvontaa tuomalla työelämänäkökulmia opintojen suunnitteluun. Esimerkiksi opintojen alku- ja keskivaiheen opiskelija saattaa pohdiskella sivuainevalintoja tai harkita pää-

aineenvaihtoa, jolloin uraohjaajat voivat tarjota oppiainerajat ylittävää ja yhdistävää ohjausta. Opintojen aikana ajankohtaiseksi voi tulla myös työelämämahdollisuuksien pohdiminen tai työnhakutaitojen kohentaminen työharjoittelu- tai kesätyöpaikan hakua varten. Uraohjauksen tavoitteena on antaa opiskelijoille välineitä mm. itsetuntemuksen lisäämiseen, vaihtoehtoisten opiskelu- ja työmahdollisuuksien arviointiin sekä tavoitteiden asettamiseen. Uraohjauksella tuetaan myös opiskelijan työnhakua ja työelämään siirtymistä. Lisäksi on kehitetty toimiva konsepti yhdessä TE -toimiston ammatinvalintapsykologin kanssa uraohjausryhmien järjestämisestä (ei resurssia tällä hetkellä), jossa annetaan välineitä mm. itsetuntemuksen lisäämiseen, vaihtoehtoisten opiskelu- ja työmahdollisuuksien arviointiin sekä tavoitteiden asettamiseen, tukea työnhakuun ja työelämään siirtymiseen.

Lisäksi käytettävissä on [Lyhyt johdatus työnhakuun](#) Opas opiskelijoille ja vastavalmistuneille sekä Internet-sivusto: <https://www.uef.fi/fi/opiskelu/urapalvelut>, mm. valmistuneiden sijoittumisseurannan aineistot ja työharjoittelun ohjeistukset. Elokuusta 2013 on valmistuneille maistereille (kandeille) jaettu alumnitoiminnan ja urapalvelujen yhteinen onnittelukortti, jossa esitellään palvelujamme valmistuneille. Harjoittelupaikkatarjoukset on keskitetysti urapalvelujen sivuilla. Avoimet työpaikat löytyy vielä toistaiseksi Suomen Akateemisten rekryointipalvelujen [Aarresaari](#)-verkoston ylläpitämältä [Aarresaaren Jobboard](#)-sivulta. Tähän on tulossa isoja muutoksia vuonna 2014. Yliopistolle ollaan rakentamassa omaa työnantajapalvelujen sivustoa, jossa paikat näkyvät jatkossa. Aarresaaren Jobboard poistuu kesäkuun 2014 loppuun mennessä käytöstä.

Kehittämistarpeita

Siirtymien tukeminen edellyttää yliopisto-opintojen työelämäorientaation kehittämistä ja uraohjauksen jäsentämistä koko opintojen läpäiseväksi toiminnaksi ja kaikkien opettajien ja muiden ohjaajien yhteiseksi tehtäväksi. Lisäksi tulee vahvistaa opiskelijan ohjausjärjestelmän rakenteita ja luoda opiskelijamentorointiohjelma Itä-Suomen yliopistossa.

8.5 Työelämän siirtymät

Kaikille yhteisen koulutusjärjestelmän ohittamisen jälkeen siirtymät eivät enää noudattele ”nivelevaiheita”, vaan ihmisten polut yksilöllistyvät ja hajaantuvat. Sen vuoksi työelämäsiirtymien ohjaustarpeet ovat yksilöllisiä ja palvelut räätälöityjä. Tässä kuvataan, millaisia siirtymiä TE-toimiston asiakkailta on, minkä tyyppisiä asiakkaiden ohjaustarpeet ovat, arvioidaan miten tarpeisiin kyetään vastaamaan ja pohditaan mitä haasteita tai kehitettävää maakunnan ohjausjärjestelmässä TE-toimiston asiakkaiden näkökulmasta olisi.

Työstä työhön

Osalla asiakkaista ammattitaito ja siirrettävät taidot vastaavat työelämän tarpeita ja he pystyvät niiden avulla siirtymään uuteen työhön. Jos asiakas on omasta tahdostaan siirtymässä vanhasta työstä uuteen, hänelle riittävät yleensä tieto- ja neuvontapalvelut. Irtisanotuilla työntekijöillä tai konkurssin tehneillä yrittäjillä menetys työelämässä on saat-
tanut aiheuttaa trauman. Ohjaustarve on silloin omien vahvuuksien tutkimisen ja uuden vaihtoehdon etsimisen ohella trauma- ja surutyöskentely. Trauman sivuuttaminen voi pitkittää siirtymistä uuteen työhön.

Irtisanomistilanne aiheuttaa erityisen suuren haasteen ihmisille, joiden ammattitaito on kapea, koulutus vähäinen ja myös halu ammattitaidon kehittämiseen on vähäinen. He saattavat luottaa liikaa siihen, että he pääsevät vielä takaisin tuttuun työhön, vaikka alan työmahdollisuudet olisivat ratkaisevasti vähentyneet. He eivät välttämättä koe tarvetta ohjaukselle ja heillä vaarana on työttömyyden pitkittyminen.

Koulutuksen kautta työhön

Ensimmäiseen ammattiin valmistuneet asiakkaat ovat yleensä nuoria ja heillä on joko vähän tai ei ollenkaan kokemusta työelämästä. Työllistymisen haasteet voivat liittyä esim. työnhakutaitoihin, oman osaamisen tunnistamiseen tai alueen työllisyystilanteeseen. Epävarmuus työpaikan saamisesta ja omien kykyjen ja taitojen riittävydestä on tavallista. Itseen kohdistetaan usein korkeita vaatimuksia ja monella on se käsitys, että valmistumisen jälkeen pitäisi heti jo osata kaikki. Joillakin työpaikoilla vaatimustaso onkin korkea ja perehdytysaika vähäinen. Suurella osalla siirtymä työelämään tapahtuu kohtuullisen sujuvasti, mutta joillekin tämä vaihe voi aiheuttaa halua välttää koko siirtymää, mikä voi ilmetä esim. työn hakemisen vaikeutena tai uuteen koulutukseen ha-
keutumisena, vaikka tutkinto tai useampikin olisi jo suoritettuna.

Ensimmäiset kokemukset työelämästä vaikuttavat paljon nuoren itsetuntoon, ammatillisen identiteetin kehittymiseen ja työuran käynnistymiseen. Hyvien työpaikkojen tarjonta, hyvä perehdytys ja työnantajan tuki edesauttavat työelämään siirtymisen onnistumista. Toisaalta yksikin huono kokemus oman alan työstä voi johtaa koko alan hylkäämiseen ja uusien vaihtoehtojen etsimiseen.

Koulutuksen keskeyttäjien tai keskeyttämistä miettivien asiakkaiden kohdalla kysymys voi olla esim. siitä, että ala sopii huonosti itselle - tai usein myös siitä, että taustalla on jokin henkilökohtainen ongelma tai psyykinen suojautumisen tarve, johon haetaan ratkaisua opinnot keskeyttämällä tai uutta alaa etsimällä. Opiskeluhyvinvointi voi olla koetuksella, mikä heijastuu keskeyttämispohdintoihin. Yhä useampaa vaivaa yksinäisyys ja oppilaitosten yhteisöllisyyden koetaan vähentyneen. Ennaltaehkäisevän mielenterveys-
työn puuttuminen ja mielenterveyspalveluihin pääsemisen vaikeus lisäävät opiskeluvaikeuksia. Myös tunnistamattomat oppimisvaikeudet voivat johtaa koulutuksen keskeyttämiseen.

Opintoaikojen ja opintotukien sekä koulutusväylien rajaamisen myötä paine ”oikean” valinnan tekemiseksi on lisääntynyt. Samaan aikaan kun valinnan varmuutta vaaditaan lisää, työelämän muutoksia on yhä vaikeampi ennakoita. Epävarmuus oman osaamisen riittämisestä ja ammatissa pärjäämisestä tai esim. mielikuvat työn vaativuudesta voivat

aiheuttaa halun luopua koulutuksesta ja etsiä joku helpompi tai sopivampi vaihtoehto tai jopa jättäytyä yhteiskunnan järjestelmien ulkopuolelle. Pelko siitä, että työelämä vaatii liikaa voi johtaa alisuoriutumiseen omaan osaamispotentialiinsa nähden.

Työkyvyttömyydestä työhön

Sairaus, vika tai vamma voi aiheuttaa erilaisia rajoituksia ihmisten työkyvyille eikä asiakkaalla useinkaan ole selkeää käsitystä omasta työkyvystään. Työkyvyn osittainenkin menettäminen on iso muutos elämäntilanteessa ja muuttuneen tilanteen hyväksyminen vaatii aikaa ja psyykkistä työtä. Usein siirtymäprosessit kulkevat erilaisten työkokeiluiden kautta, joiden myötä jäljellä oleva työkyky ja tarvittavat tukitoimet tarkentuvat. Työkykyä arvioidaan työn vaatimuksiin nähden, jolloin asiakkaan työkyky voi olla erilainen eri ammattiteissa. Osatyökykyisten ihmisten on usein vaikeaa sijoittua työmarkkinoille ja mielenterveyskuntoutujien kohdalla on usein ongelmana, että he ovat saattaneet tulla työnhakijoiksi siinä vaiheessa kun heidän kuntoutumisensa on vielä kesken. Epäonnistunut tai liian varhainen työelämään siirtyminen aiheuttaa asiakkaalle uusia ongelmia. Kevennetty työelämään siirtyminen, työkyvyn tukeminen ja moniammatillinen tuki ovat tärkeitä.

Työvoiman ulkopuolelta työhön

Kotona pitkään lapsia hoitaneiden vanhempien, maahanmuuttajien, joiden kotoutumisaika on päättynyt, vankilasta vapautuneiden ja muista syistä TE-palvelujen ja usein muidenkin palvelujen ulkopuolella olevien ohjaustarpeet vaihtelevat ja palvelut on räätälöitävä yksilöllisesti.

Näiden henkilöiden kohdalla ensimmäinen ohjauksen haaste on heidän tavoittamisensa: etsiminen ja löytäminen. Siinä vaiheessa, kun he tulevat TE-toimiston asiakkaaksi, on usein jo pitkä tie kuljettuna. Näiden asiakkaiden prosessit tapahtuvat monesti usean organisaation moniammatillisessa verkostossa ja erityisesti nuorille olisi tarpeen pysyvän ohjauskontaktin luominen yhteen tahoon ja samana pysyvään ohjaavaan ihmiseen. Organisaatioiden ja työntekijöiden vaihtuvuus, resursoinnin niukkuus, projektien määräämiskäisyys ja palveluiden katkonaisuus ovat heidän siirtymänsä kannalta haitallisia.

Pitkittyneestä työttömyydestä työhön

Pitkään työttömänä olleet asiakkaat tarvitsevat usein tiiviistä, intensiivistä, yksilöllistä, pitkäkestoista ja kannattelevaa tukea ja ohjausta tulevaisuuden suunnan hahmottamisessa sekä tilanteensa eteenpäin viemisessä. Asiakkaan toimijuuden kehittymiseksi tarvitaan rinnalla kulkemista, pelkkä tieto ja neuvonta ei riitä. Asiakas tarvitsee aidon, vuorovaikutuksellisen kohtaamisen kasvokkain. Varsinkin nuorten asiakkaiden sosiaalinen elämä on usein verkossa, joten elävän vuorovaikutuksellisen kontaktin harjoittelu on tärkeää myös tulevan työelämän kannalta.

Asiakkailla on usein myös tarve hoidolle, jota ilman he ovat jääneet. Nämä asiakkaat asettavat ohjaukselle haasteen niin TE-toimistossa kuin muidenkin toimijoiden piirissä. Asiakkaan toiminnassa näkyy epäjatkuvuus, omien valmiuksien ylikorostamisen, vauh-

dilla etenemisen ja totaalisen kyvyttömyyden välillä. Etenemisen ajoituksen hahmottaminen on tärkeää.

Siirtymiä tukevia toimintamalleja

Ohjauksellisen osaamisen jatkuva kehittäminen on onnistuneen työn edellytys. TE-hallinnon henkilöstöstä monet ovat osallistuneet esim. dialogisen ohjauksen ja neuvonnan koulutukseen. Tätä työskentelytapaa on kehitetty Pohjois-Karjalassa yhteistyössä yliopiston kanssa ja hanketyön kautta yli 10 vuoden ajan. Se on ollut paitsi ohjausosaamisen kehittämistä, myös ohjaajien keskinäisen verkostoitumisen väline.

Kaikki edellä kohdassa 6.6. kuvatut TE-hallinnon palvelut tukevat osaltaan erilaisissa siirtymätilanteissa olevia asiakkaita. TE-toimisto on tarjonnut myös koulutusneuvontaa kaikille halukkaille työmarkkinatilanteesta riippumatta, ja toimiston tiloissa Joensuussa toimiva Aikuiskoulutuksen neuvontapiste (AIVO) on täydentänyt palvelua.

Nuorten kohdalla starttiverstas toimii hyvänä ensimmäisenä askeleena. Siellä keskitytään arjenhallinnan pulmiin ja pienin askelin etenemiseen. Nuorisoverstaalla nuori työskentelee erilaisilla pajoilla ohjaajan tuella ja samalla harjaannuttaa sosiaalisia taitojaan. Nuorten tuki -hankkeen Ohjaamossa asiakkaalla on mahdollisuus pohtia koulutukseen liittyviä kysymyksiä, tutustua eri aloihin, harjoitella ryhmässä olemista ja suorittaa opin-toja.

Työstään irtisanotut asiakkaat saavat henkilökohtaista ohjausta ja muutosturvainfojen yhteydessä heille kerrotaan työpaikan menettämisen aiheuttamista ajatuksista, tunteista, surutyön vaiheista ja muiden vastaavassa tilanteessa olleiden kokemuksista (psykoedukatiivinen ryhmäohjaus). Heille tulisi siis antaa aikaa ja mahdollisuuksia työstä koke-mustaan.

Kuntoutuksen asiakasyhteistyöryhmään ohjautuvat asiakkaat, joiden tilanteet monesti ovat jumittuneet ja kriisiytyneet. Mielenterveyskuntoutujille suunnatut hankkeet (esim. [Potkuri](#)) voivat auttaa, kun asiakas ei vielä täysin selviä työelämän vaatimusten kohtaamisesta yksin, mutta ei kuitenkaan ole enää työkyvytönkään.

Työvoiman palvelukeskuksessa (TYP) tarjotaan TE -toimiston, kunnan sosiaali- ja terveystoimen sekä Kelan palveluyhteistyönä yhteisille asiakkaille työelämän suuntaan kuntouttavia, asiakkaan tilanteeseen räätälöityjä, prosessinomaisia erityispalveluja yhteisissä toimitiloissa ns. yhden luokun periaatteella.

Usein pitkään työttömänä olleen asiakkaan paluu työelämään tapahtuu välityömarkki-noilla eli kolmannen sektorin toiminnassa. Erilaiset yhdistykset tarjoavat mahdollisuuden saada työelämäkokemusta. Kolmannen sektorin työpaikka on välivaihe, jonka aikana asiakas tarvitsee riittävää ohjausta ja tukea myös jatkopolkunsa suunnitteluun.

Kehittämistarpeita

Työpaikan perehdytyskäytännöissä on paljon vaihtelua. Työnantajille voisi olla ”Hyvän perehdyttäjän sertifiointi”, jolloin nuori voisi luottaa saavansa tukea siirtymässään.

Syrjäytyneiden tai syrjäytymisuhan alla olevien nuorten yksi pysyvä vastuullinen ohjaustaho usein puuttuu, tai se on määräaikaisen hankkeen varassa. Ohjaavan työntekijän saama kontakti nuoreen on kullannarvoinen, järjestelmän tulisi antaa mahdollisuus saman kontaktin säilyttämiseen koko prosessin ajan niin kauan kuin nuori sitä tarvitsee.

Mielenterveyspalveluiden saatavuus on alueellamme suuri huolen aihe. Näiden palveluiden riittämättömyys hankaloittaa ja pitkittää siirtymiä. Miten maahanmuuttajien perusvalmiuksien kehittäminen turvataan niissä tapauksissa, kun kotoutumisaika on jo kulunut?

Pitkään työttömänä olleiden palvelut ovat usein hankkeita, joilla on oma elinkaarensa. Esim. hyväksi koettu nuorten Starttiverstas on päättämässä toimintaansa. Kaivattaisiin niiden kokemuksia hyödyntäviä pysyviä rakenteita.

Yhtenä ohjauksen osaamisen haasteena näyttäytyy asiakkaiden ohjaustarpeen tunnistaminen ilmiongelman (esim. koulutuksen keskeyttämiset, ohjaukseen tuleamattomuus) taakse näkeminen. Jos kysymys on työelämämielikuvien aiheuttamasta ahdistuksesta, ihminen tarvitsisi pikemminkin tukea itsetunnolleen ja toimijuudelleen kuin ohjausta uuteen koulutukseen ja ammattiin.

Työn hakeminen on psyykkisesti kuormittava tilanne. Ihmiset lähettävät kymmeniä, jopa satoja hakemuksia saaden jokaiseen hylkäävän vastauksen tai ei vastausta ollenkaan. Seurauksena voi olla tulkinta, että itsessä on jotain vikaa, että en kelpaa mihinkään. Työnhakuun kannustaminen ei välttämättä riitä, vaan tarvittaisiin myös toisenlaista tukea. Työnhakuvalmennusten palveluntuottajien osaaminen ja ammattitaito on avainasemassa.

Resurssien riittävyys kaikissa ohjauspalveluissa huolestuttaa; TE-toimistojen ohjaushenkilöstöä on viime vuosina jouduttu vähentämään. Tieto- ja neuvontapalveluita voidaan osittain korvata sähköisillä palveluilla, mutta ohjauspalveluihin tarvitaan eläviä ihmisiä, palvelu tapahtuu inhimillisen kontaktin varassa. Henkilöstön vähetessä henkilökohtainen palvelu väistämättä vähenee, vaikka sen tarve päinvastoin vaikuttaisi kasvavan. Seurauksena voi olla ohjauspalveluiden saatavuuden huonontuminen.

9. Ohjauksen toimintasuunnitelman jatkotyöstäminen

Tämä toimintasuunnitelma julkaistaan ELY-keskuksen Internet-sivuilla (www.ely-keskus.fi/pohjois-karjala) > aiheet > sivistys > osaaminen > ohjaustoiminnan kehittäminen ja jaetaan sähköisessä muodossa keskeisille toimijoille.

Tässä toimintasuunnitelmassa on kartoitettu maakunnan ohjauspalvelut sekä kuvattu erilaisiin siirtymiin liittyviä toimintamalleja ja haasteita. Ohjauspalvelujen kenttä on kuitenkin niin laaja, että selvitys ei ole täydellisen kattava. Myös toimintatavat vaihtelevat eri oppilaitoksissa ja organisaatioissa, joten tässä esitetyt kuvaukset eivät toteudu välttämättä juuri tässä kuvatussa muodossa kaikissa toimipaikoissa. Lisäksi on huomattava, että monet asiat kuten toimintaympäristö ja koulutuksen rakenteet muuttuvat jatkuvasti. Uudella rakennerahastokaudella tullaan ohjausta kehittämään niin valtakunnallisilla kuin alueellisillakin hankkeilla. Näiden syiden vuoksi suunnitelmaa on tarpeellista päivittää tulevaisuudessa.

ELO-toiminnassa osa esille tulleista kehittämistarpeista on sellaisia, joihin voidaan reagoida nopeasti. Sellainen on esimerkiksi jo nyt käynnistetyt TE-hallinnon ja opetushallinnon väliset yhteistapaamiset sekä tietojen kokoaminen ohjaushenkilöstölle tarjottavista [koulutustilaisuuksista](#) ELY-keskuksen Internet-sivuille. Alueellisten verkkosivujen perustamisesta päätetään sen jälkeen kun tietoa mahdollisesta valtakunnallisesta ohjauksen sivustosta on käytettävissä. Myös muihin esille tulleisiin tarpeisiin voidaan jo nyt vastata kunkin organisaation omassa toiminnassa, ja niitä voidaan huomioida tulevan rakennerahastokauden hankkeiden suunnittelussa.

Nyt asetettujen strategisten tavoitteiden toteutuminen ja havaittuihin ongelmakohtiin vastaaminen edellyttävät konkreettisia käytännön toimenpiteitä. Tämän vuoksi tullaan yhdessä maakunnallisen ELO-ryhmän kanssa seuraavaksi selvittämään erillisellä kyselyllä, millaisilla käytännön toimenpiteillä kukin ohjaustyötä tekevä henkilö/organisaatio/muu toimijataho voi omalta osaltaan kehittää tieto-, neuvonta- ja palveluja maakunnassa.

Tämä jatkotyö käynnistetään vuoden 2014 alussa ja työn tulokset julkaistetaan tämän suunnitelman liitteenä vuoden 2014 alkupuolella.

Kaikki kommentit niin tämän toimintasuunnitelman sisältöön kuin myös elinikäisen ohjauksen kehittämiseen ovat tervetulleita.

Liite: Pohjois-Karjalan elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmän jäsenet (varajäsenet)

Puheenjohtaja: yksikön päällikkö Reijo Vesakoivu, Pohjois-Karjalan ELY-keskus
Varapuheenjohtaja: työvoimapalveluasiantuntija Eija Asikainen, Pohjois-Karjalan ELY-keskus
Sihteeri: koulutusasiantuntija Paula Hiltunen, Pohjois-Karjalan ELY-keskus

Psykologi Tuulia Leinonen, Pohjois-Karjalan TE-toimisto (psykologi Mirja Kuiri)
Opinto-ohjaaja Jari Laukkanen, Joensuun kaupunki, Pataluodon koulu
Rehtori Veijo Martikainen, Joensuun Lyseon lukion aikuislinja (opettaja Pirre Raijas, Joensuun konservatorio)
Nuoriso-ohjaaja Sanna Oikarinen, Kiteen kaupunki (vastaava suunnittelijaopettaja Eija Mujunen, Keski-Karjalan kansalaisopisto)
Opinto-ohjaaja Sirpa Kostamo, Kiteen lukio (opinto-ohjaaja Päivi Tapaninen Arppen koulu)
Sivistysjohtaja Jyrki Rautiainen, Kontiolahden kunta (koulutussuunnittelija Pekka Huovinen)
Opinto-ohjaaja Lauri Lehikoinen, Nurmeksens lukio (opinto-ohjaaja Nanna Martikainen, Kirkkokadun koulu)
Opiskelijahuollon koordinaattori Anu Häikiö, Pohjois-Karjalan koulutuskuntayhtymä (kehitysjohtaja Jatta Herranen)
Projektipäällikkö Eeva-Liisa Metsäluoto, Pohjois-Karjalan aikuisopisto (projektipäällikkö Paula Mattila)
Maakuntakorkeakoulukoordinaattori Mervi Lätti, Karelia ammattikorkeakoulu (vastaava opinto-ohjaaja Mervi Kurula)
Professori Marjatta Vanhalakka-Ruoho, Itä-Suomen yliopisto (projektipäällikkö Merja Koivuluhta)
Suunnittelija Terhi Keltanen, Aducate (Suunnittelija Marjaana Mukkala)
Yksikönjohtaja Timo Huurinainen, Ammattiopisto Luovi (koulutuspäällikkö Eveliina Kononen)
Opinto-ohjaaja Anu Kotilainen, Pohjois-Karjalan opinto-ohjaajat ry. (opinto-ohjaaja Liisa Pietarinen)
Sivistystoimen ylitarkastaja Johanna Albert, Itä-Suomen aluehallintovirasto
Kehittämisjohtaja Jarmo Kauppinen, JOSEK Oy (projektipäällikkö Tiina Kõngäs-Siira, PIKES Oy)
Kehittäispäällikkö Maarita Mannelin, Pohjois-Karjalan kauppakamari
Maakunta-asiamies Kimmo Niiranen, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto (aluekehityspäällikkö Eira Varis)
Koulutustarkastaja Pirjo Leskinen, AKAVA (johtaja Aino Harinen)
Aluetoimitsija Pekka Viljakainen, SAK (puheenjohtaja Martti Rutanen)
Toiminnanjohtaja Vilho Pasanen, MTK (järjestöagronomi Maija Kakriainen)